

Abstract

In the Church of Sweden, priests do not have a specific vow concerning their personal prayer life, which some other church traditions in the world do have. Concerning this, the purpose of this paper is to give a picture of how newly ordained priests in the Church of Sweden, more specifically the diocese of Lund, describes their personal prayer and whether the priests feel that they have received the support and tools from their education they wished for.

This has been done using a qualitative method where 10 interviews were conducted with 10 different priests. These interviews have been the primary material for this paper. To discuss the result from the interviews, theologian Tone Stangeland Kaufman's book *A new old spirituality – a qualitative study of clergy spirituality in the nordic context* and theologian Gordon W Lathrop's book *The Pastor: A Spirituality* constituted the theoretical framework.

The result of this study shows that there is great diversity between the priests' descriptions of their own personal prayer life. This goes for the frequency, the format, the room where their prayer takes place and concerning the body's role during prayer. Furthermore, the results show that some priests do feel content with their personal prayer life while some feel as if they are lacking something and are longing for more. The results also show that some priests are satisfied with the support they have received during their education while some describe a lack of support.

Based on the results my hope is that this topic will be addressed both by the academy but also within the church and especially the Church of Sweden. I also argue that with the lack of existing literature, the results and the discussion in the last chapter shows that this topic is very much up to date and of utmost importance. Therefore, this paper is a start to filling the existing lacuna concerning this topic.

Keywords: Personal prayer, priest, spirituality, Church of Sweden, Kaufman, Lathrop

Innehållsförteckning

Kapitel I: Inledning	4
1.1 Introduktion och ämnesmotivering.....	4
1.2 Syfte och frågeställningar.....	4
1.3 Tidigare forskning och litteratur.....	6
1.4 Begreppsdiskussion.....	7
1.5 Mitt utgångsläge.....	9
1.6 Disposition.....	10
Kapitel II: Teori	10
2.1 Teoretisk introduktion.....	10
2.2 A new old spirituality – motivering.....	11
2.3 A new old spirituality – huvudpunkter.....	12
2.4 The pastor – motivering.....	14
2.5 The pastor – huvudpunkter.....	15
2.6 Kaufman och Lathrop i relation till varandra.....	18
Kapitel III: Metod och material	18
3.1 Metodologisk diskussion om kvalitativa studier och forskningsintervju.....	18
3.2 Informanterna.....	19
3.3 Beskrivning av utförandet och intervjuguide.....	21
3.4 Att skriva ut intervjuerna.....	22
3.5 Att analysera intervjuerna och analyschema.....	23
3.6 Etiska överväganden.....	23
Kapitel IV: Resultat	24
4.1 Introduktion.....	24
4.2 Ett samtal med Gud, eller?.....	25
4.3 Bönens frekvens, form, rum och kropp.....	26
4.3.1 Frekvens.....	26
4.3.2 Form.....	27
4.3.3 Rum.....	29
4.3.4 Kropp.....	29
4.4 Den personliga bönen: i enskildhet eller gemenskap?.....	30
4.5 Är bönen viktig?.....	32
4.6 Längtan efter mer bön – en fråga om tid?.....	33
4.7 Prästen som förebild och förebedjare – en fråga om prästens identitet.....	35
4.8 Hjälper Svenska kyrkans utbildningsinstitut och stiftet?.....	36
4.9 “Fri, förvirrad eller övergiven?” – en fråga till prästen.....	39

4.10 Sammanfattning av uppsatsens resultat	41
Kapitel V: Diskussion och slutsats	42
5.1 Bred definition – en möjlig fallgrop?.....	42
5.2 Resultatet i relation till en luthersk kontext	42
5.3 Resultatet i relation till en biskops artikel.....	43
5.4 Uppsatsens slutsats.....	45
5.5 Förslag på vidare forskning	46
5.6 Avslutning.....	46
Bibliografi	47
Bilagor	49
1. Mailutskick	49
2. Samtyckesblankett	50
3. Intervjuguide.....	51
4. Analysschema	53

Kapitel I: Inledning

1.1 Introduktion och ämnesmotivering

Under november och december år 2018 befann jag mig på ön Guimaras i Filippinerna. Även om mangon är otroligt söt där stämmer jag in i deras egen slogan ”more than just sweet Mangoes!”. Tiden på ön kom att bli mycket mer än bara en kulinarisk fruktupplevelse. Största delen av tiden spenderade jag på Saint Paul Theological Seminary som tillhör den filippinska oberoende kyrkan *Iglesia Filipina Independiente*. Där fick jag insyn i seminaristernas resa på väg till prästvigning. Ett av de starkaste intrycken var den regelbundna bönen som ägde rum tre gånger om dagen, året om, i minst fyra år för varje seminarist. Jag funderade över vilken effekt detta hade på de blivande prästernas personliga böneliv. När de på ett sådant konkret vis fick träna sig i att upprätthålla en regelbunden bön, skulle de då komma att göra det efter prästvigning? Eller skulle det bli en befrielse när de lämnade seminariet att det nu var upp till dem själva huruvida de upprätthöll bönen eller inte, eller i vilket format deras bön uttrycktes genom?

Till en början hade jag tänkt att undersöka just det och sedan jämföra det med en svenskkyrklig kontext där vägen till att bli präst ser annorlunda ut jämfört med den som jag fick erfar på Filippinerna. När Covid-19 bröt ut år 2020 insåg jag dock att en resa till Filippinerna inte skulle komma att bli aktuell på länge. Samtidigt kunde jag inte släppa idén om att på något vis undersöka prästers personliga böneliv och bestämde mig då för att fullfölja det men att ta bort den filippinska biten och bara utgå ifrån präster i Svenska kyrkan. Sagt och gjort, det är detta som jag har ägnat mig åt hösten 2021 och redovisar i denna kandidatuppsats och med facit i hand har det räckt gott och väl att enbart hålla sig till präster i Svenska kyrkan. Tiden för en kandidatuppsats hade inte räckt till för att göra en sådan jämförelse, men kanske kan det bli av i framtiden.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det finns tre huvudsakliga syften med uppsatsen. Det första är att ge en bild av hur det personliga bönelivet ser ut hos nyvignda präster i Svenska kyrkan. Det andra syftet är att ta reda på om prästerna upplever att de har fått de stöd och verktyg som de önskat under sin utbildning. Det tredje syftet är att väcka engagemang och öppna upp för samtal och

diskussion kring ämnet. Min förhoppning är således att denna uppsats bidrar med kunskap in i detta samtal.

Det finns flera orsaker som ligger till grund för varför bön överlag är ett viktigt ämne att ta sig an, i synnerhet det personliga bönelivet hos präster i Svenska kyrkan. För det första har det blivit tydligt när jag har talat med olika människor om mitt uppsatsämne, varav många har varit präster, att man tycker att det låter som ett intressant ämne och att man dessutom tycker att just det samtalet fattas. För det andra har denna reflektion bekräftats och delats av många av de som valt att ställa upp som intervjupersoner i uppsatsen, då det ibland har varit den yttersta orsaken som legat till grund till varför man har valt att delta. Särskilt frågan om verktyg och stöd har många funnit intressant. För det tredje har det blivit tydligt att det inte bara är mina vänner eller intervjupersoner som upplever att diskussionen saknas utan även i sökandet efter relevant litteratur kring ämnet har det visat sig vara skralt. Prästers personliga böneliv i Svenska kyrkan är inte ett vanligt ämne varken inom akademien eller i Svenska kyrkan. Med det sagt vill jag poängtera att om man breddar perspektivet och tittar på personlig bön överlag finns det väldigt mycket uppbyggelse-litteratur i ämnet. Inte minst utifrån att fyra av de nuvarande biskoparna i Svenska kyrkan har gett ut någon form av bok om just personlig bön. Johan Tyrberg gav år 2017 ut boken *En levande relation: bibeltankar om bön*, Johan Dalman har översatt och bearbetat John Bailles *Böndagbok* som kom ut 2021, Karin Johannesson gav år 2018 ut boken *Thérèse och Martin: Karmel och reformationen i nytt ljus* och år 2020 *På kammarn: andlig återhämtning med biskop Karin och Martin* Modéus gav år 2020 ut boken *Finna bönen som redan finns*. Det råder alltså ingen brist på engagemang inom ämnet bön hos biskoparna i Svenska kyrkan, däremot är det ingen av dem som specifikt riktar sig till präster utan till kristna i allmänhet.

Det har säkert funnits goda skäl i just deras fall till varför de inte har talat om prästers personliga böneliv, det har väl helt enkelt inte varit deras syfte där och då. Men vad händer om det aldrig blir någons? I samtal med vänner, studiekamrater och intervjupersoner samt i avsaknaden av relevant litteratur menar jag att det finns ett tomrum att börja fylla igen, där denna uppsats får bli en liten del av det. Med detta syfte i åtanke har frågeställningarna för uppsatsen således blivit:

- Hur beskriver nyligen prästvigda präster i Svenska kyrkan i Lunds stift sitt personliga böneliv?

- Vilket stöd beskriver dessa präster att de har fått för sitt personliga böneliv under sin prästutbildning?

1.3 Tidigare forskning och litteratur

Det har inte tidigare gjorts någon forskning på just prästers personliga böneliv i Svenska kyrkan men det finns en prästmötesavhandling från år 1999 vid namn *Älskar du mig mer? Om prästens identitet och spiritualitet*, skriven av Ingemar Birgersson och utgiven av Göteborgs stift. Boken tar sin utgångspunkt i biskop emeritus Lars Eckerdals hållning: “för att präster skall kunna vara präster behöver de en klar spiritualitet”.¹ Bokens syfte är att försöka sätta ord på en sådan spiritualitet utifrån prästens dubbla tjänarskap, att vara både *inför* och *i* en församling.

Om man breddar utgångspunkten och öppnar upp för prästens identitet ur ett mer allmänt perspektiv kan vi hitta mer forskning. Bland annat lade Hanna Söreklint & Linnea Sköld vid Karlstad universitet år 2017 fram en kandidatuppsats med namnet *Att vara präst eller pastor; mer än bara ett jobb? En kvalitativ studie om prästers och pastorers psykosociala arbetsmiljö*.² Det är en kvalitativ studie med syfte att undersöka prästers och pastorers psykosociala arbetsmiljö där förståelsen av prästens uppgifter och identitet är helt central.

En annan kandidatuppsats som också studerar prästens identitet lades fram år 2018 av Anton Gunnarsson och Dorothea Lockman vid Lunds universitet med namnet *Jag har ju liksom lovat att vara det jämt – En analys av prästkallets sociala och emotionella konsekvenser för nyvigda präster*.³ Även detta är en kvalitativ studie där de har valt att undersöka prästens identitet med fokus på vad *kallet* innebär för prästerna.

Om man sedan breddar utgångspunkten ytterligare och tittar på bön utifrån ett mer allmänt perspektiv kan vi också hitta en del forskning. I en samtida svensk kontext hittar vi en kandidatuppsats skriven av Morgan Karlsson år 2008 vid Växjö universitet med namnet *BÖNEN Religionens väsen och själ*.⁴ Karlssons syfte är å ena sidan att studera hur bönen tar

¹ Birgersson 1999, 9.

² Sköld och Söreklint 2017.

³ Gunnarsson och Lockman 2018.

⁴ Karlsson 2008.

sig i uttryck och å andra sidan vilket syfte bönen har för den bedjande, dock är det inte fokus på prästen utan hos kristna i allmänhet.

En avhandling som lyfter fram både bönen och prästen i relation till varandra är skriven av professor Tone Stangeland Kaufman år 2017 vid namn *A new old spirituality – a qualitative study of clergy spirituality in the nordic context*. Denna undersöker spiritualiteten hos präster i Norge. Eftersom denna avhandling kommer att utgöra en del av uppsatsens teoretiska ramverk kommer den att diskuteras vidare i kapitlet om teori.

I ett internationellt landskap finns det mycket skrivet om både prästens identitet och bön i allmänhet. Ett exempel är en bok som kom ut år 2016 vid namn *For God's Sake: Re-Imagining Priesthood and Prayer in a Changing Church*.⁵ Det är en antologi bearbetad av akademikerna och prästerna Jessica Martin och Sarah Coakley som utforskar prästens tjänst och roll utifrån olika perspektiv i en samtida anglikansk kontext.

Sammanfattningsvis är det tydligt att om man väljer att bredda perspektivet och undersöka bön respektive prästens identitet på olika håll så finns det tidigare forskning och litteratur. När man däremot slår ihop de två blir utbudet mindre och speciellt ifall man vill läsa om det utifrån en svenskkyrklig samtida kontext. Det är utifrån denna forskningslucka som detta arbete fyller sin funktion.

1.4 Begreppsdiskussion

För att kunna ta sig an och besvara frågeställningarna finns det två viktiga begrepp som nu kommer diskuteras närmare: *personlig* och *bön*. I ett tidigt stadie av uppsatsen försökte jag ringa in den personliga ingången genom att förklara det som “bönen utanför arbetstid”. Jag insåg dock tidigt att det inte stämde överens med vad jag faktiskt ville undersöka och att det inte skulle bli helt enkelt eftersom saker som sker på arbetstid kan vara personliga på samma vis som att saker som sker utanför arbetstid kan vara arbetsrelaterat. Dessutom är distinktionen mellan arbetstid och privatliv komplicerad när det kommer till präster, eftersom de inte enbart har fått sin yrkestitel genom en examen utan i sina vigningslöften där det uttryckligen står att prästens tjänst och privatliv hör samman.⁶

⁵ Coakley och Martin 2016.

⁶ Biskopsmötet 2014, 50-51. Se även Kaufman 2017, 146.

I ett nästa steg testade jag att definiera den personliga bönen som “bönen utanför liturgin”. För några av intervjupersonerna var detta en definition som gjorde det enkelt att förstå vilken typ av bön som var i fokus för intervjun medan andra reagerade på denna formulering utifrån att man menade att den personliga bönen visst kan ha en liturgi. Här är det alltså olika synsätt på liturgi som gör att “bönen utanför liturgin” inte är en optimal formulering att använda sig av.

Att ringa in vad personlig bön innebär i detta sammanhang har alltså inte varit helt enkelt, dels på grund av att distinktionen mellan arbetsliv och privatliv kan vara svår att göra och dels på grund av olika sätt att se på liturgi. Med detta i åtanke har den slutgiltiga formulering som kommit att präglade denna uppsats blivit följande: *Den personliga bönen är den bön som äger rum utanför prästens uppgift att leda församlingen i bön och gudstjänst.*⁷

Även denna formulering har sina brister och det är viktigt att poängtera att bön i allra högsta grad förekommer i alla de gudstjänster och förrättningar som prästen leder men också i andakter och bönestunder i konfirmationsarbete eller i syföreningar. Dock är det inte den typ av formaliserad bön som undersöks i denna uppsats utan istället den bön som sker utanför själva huvuduppgiften. Däremot kan prästen i en gudstjänst be en tyst bön för sig själv och när någon av intervjupersonerna har vittnat om något sådant har jag valt att förstå det som en form av personlig bön då den går utanför den primära uppgiften av att leda församlingens bön. Även i de fall där prästen har berättat om att man antingen i enskildhet eller tillsammans med övriga medverkande ber inför eller efter en gudstjänst eller konfirmationsgruppträff har jag valt att se det som en typ av personlig bön.

Begreppet bön har, precis som begreppet personlig, inte heller styrts utifrån en färdig definition innan arbetet påbörjades. Fördelen med att ha en öppen inställning till olika förståelser av begreppet har varit att kunna vara öppen inför den erfarenhet som varje intervjuperson har burit på, men också för de definitioner som har framkommit bland teoretikerna i sekundärkällorna. Olika synsätt på vad bön är enligt teoretikerna och intervjupersonerna kommer att presenteras och diskuteras i teorikapitlet och resultatkapitlet.

⁷ Detta kan förstås som motsatsen till det som Kaufman benämner som *public worship*. Se Kaufman 2017, 146-147.

Innan dess anser jag att det räcker för dig som läser att veta att det inte har funnits en enda definition utan flera och att uppsatsens resultat kommer att belysa detta vidare.

Som påvisats har det inte funnits en enda definition utan snarare varit en organisk process mellan teoretikerna, intervjupersonerna och mig själv. Just eftersom det har varit en process har detta avsnitt valts att kallas för begreppsdiskussion och inte begreppsdefinition. Jag anser inte att det har varit nödvändigt att landa i en precis definition av begreppen för att kunna besvara mina frågeställningar, däremot är det avgörande att läsaren får en inblick i processen vilket har varit syftet med detta avsnitt.

1.5 Mitt utgångsläge

I denna inledande del av uppsatsen anser jag det vara betydelsefullt att säga något om mitt personliga utgångsläge för utförandet av arbetet. För det första är jag själv praktiserande kristen och bönen har varit närvarande i stora delar av mitt liv. Eftersom jag dessutom har vuxit upp i ett kristet hem där mina föräldrar i en tidig ålder bad aftonbön med mig och mina syskon kan jag inte minnas ett liv där den typen av bön som praktik har varit främmande.

För det andra har jag mer eller mindre under de tre senaste åren bett dagligen i den församling som jag tillhör och är sedan ett år tillbaka medlem i en kommunitet där daglig morgon- och kvällsbön ingår i de löften som kommunitetsmedlemmarna avlägger.

För det tredje är mina akademiska studier inte enbart ett mål i sig självt utan också en bit på vägen med förhoppningen om att en dag vigas till präst i Svenska kyrkan. Jag är ännu inte antagen prästkandidat men kommer att påbörja den processen år 2022.

Med detta sagt menar jag att det finns fallgropar men även fördelar med mitt utgångsläge. Att bönen spelar en stor roll i mitt liv kan å ena sidan ses som en fördel i samtalet med intervjupersonerna då jag kan dela olika erfarenheter av bön och på så vis kunna sätta mig in i deras resonemang. Å andra sidan kan min förståelse av vad bön är eller bör vara, vara färgad av mina personliga preferenser vilket kan komma att påverka detta akademiska arbete. Under hela arbetet och speciellt i intervjuerna har jag försökt att vara så öppen, inlyssnande och ödmjuk som möjligt inför varje berättelse som jag har fått ta del av. Här har den intervjuguide som legat till grund för intervjuerna varit ett värdefullt verktyg för att samtliga informanter

har fått besvara samma frågor utifrån samma premisser. I grund och botten tror jag att min medvetenhet och reflektion kring att mitt utgångsläge skulle kunna ha blivit problematiskt har varit en hjälp i sig genom att hela tiden påminna mig om att ta ett steg tillbaka och klargöra syftet med en akademisk uppsats. Den fjärde aspekten i mitt utgångsläge är att jag i detta sammanhang först och främst är akademiker vars uppgift är att undersöka materialet med ett kritiskt öga, vilket har gjorts.

1.6 Disposition

Efter detta inledande kapitel kommer ett kapitel om teori där jag kommer att redovisa vilket teoretiskt ramverk som ligger till grund för uppsatsen. Sedan följer ett kapitel om metod och material där den metod som använts presenteras samt annat material som har legat till grund för att få fram uppsatsens resultat. Därefter ägnas ett kapitel åt att presentera resultatet av intervjuerna, där det teoretiska ramverket efterhand kommenterar uppsatsens resultat. Avslutningsvis följer ett diskussionskapitel där resultatet diskuteras utifrån relevanta artiklar och uppsatsens slutsatser presenteras.

Kapitel II: Teori

2.1 Teoretisk introduktion

I denna del kommer det teoretiska ramverket att presenteras. Ramverket kommer att ligga till grund för att kommentera och diskutera uppsatsens resultat i kapitel IV. Detta teorikapitel kommer att presenteras i två olika delar då jag har valt att använda två olika akademikers teorier. Den första delen är utifrån Tone Stangeland Kaufmans avhandling *A new old spirituality – a qualitative study of clergy spirituality in the nordic context*. Den andra utifrån Gordon W Lathrops bok *The Pastor: A Spirituality*. Respektive bok kommer att lyftas fram på två vis, först kommer en motivering till varför boken är lämpad att användas i uppsatsen och sedan en genomgång av de mest centrala huvudpunkterna i deras verk. Avslutningsvis följer en diskussion om hur de står i relation till varandra.

2.2 A new old spirituality – motivering

Kaufman är professor i praktisk teologi vid *MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn* i Oslo.⁸ Hon är också präst i *Den Norske Kirke*. I sin avhandling *A new old spirituality – a qualitative study of clergy spirituality in the nordic context* som lades fram år 2017 använder sig Kaufman av en kvalitativ forskningsmetod för att undersöka hur prästers spiritualitet ser ut i *Den Norske Kirke*.

Kaufmans tematiska område står i samklang med det som undersöks i denna uppsats. Prästens böneliv är enligt Kaufman en del av spiritualiteten. Bönen är alltså inte bara något som genomsyrar flera delar av Kaufmans undersökning utan också något som hon tillägnar ett helt kapitel vilket går under namnet *The pastor in prayer – attending to God*.⁹ I det kapitlet redovisar hon resultatet av intervjuerna med fokus på själva bönen. För Kaufman var ämnet bön något som hon hade i åtanke ända från början i sitt forskningsprojekt och som fortsatte visa sig vara viktigt genom hela arbetet då det ofta var något som intervjupersonerna själva tog upp innan Kaufman själv satte ord på det. I kapitlet om bön är det följande frågor som ligger till grund: vad betyder bön för intervjupersonerna och hur kan deras bönepraktiker karaktäriseras och förstås?¹⁰ Detta ligger särskilt nära den första frågeställningen för denna uppsats.

Dessutom använder Kaufman samma metod som använts i detta arbete, en kvalitativ studie i form av intervjuer. I ett avsnitt som heter *Filling a lacuna: relevance and contribution* motiverar hon grunderna för varför metoden är lämplig men även hur det inom praktisk teologi finns en lucka här, som hon ämnar att fylla. Detta står i samklang med den motivering som tidigare har beskrivits ligga till grund för denna studie.

Vidare ligger Kaufmans avhandling nära denna uppsats i tid då boken kom ut år 2017 men även i rum, alltså utifrån vilken geografisk och kyrklig kontext den uppkommit i. När det kommer till kyrklig tradition är det den lutherska traditionen som är framträdande och även erfarenhet av att vara statskyrka vilket bägge kyrkorna besitter. Detta blir också påtagligt utifrån det faktum att Kaufmans avhandling är utgiven av *Church of Sweden Research Series*

⁸ MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn. Tone Stangeland Kaufman.

⁹ Kaufman 2017, 206.

¹⁰ Kaufman 2017, 206.

som beskriver sig själva som “en tvärdisciplinär forskningsserie som publicerar forskning som rör teman i skärningspunkten mellan kyrka, akademi och samhälle.”¹¹ Detta visar på avhandlingens relevans i en svenskkyrklig kontext.

2.3 A new old spirituality – huvudpunkter

Kaufman identifierar tre olika rum som ligger till grund för att förstå prästernas spiritualitet, dessa är *Vocational spirituality – located in the ministry*, *Everyday spirituality – located in the daily life* och *Intentional spirituality – located at the margins of daily life*.¹² I denna text översätts de på följande vis: spiritualitet i tjänst, vardags-spiritualitet och avsiktlig spiritualitet. Kategorierna framkom i en hermeneutisk process vilket i detta sammanhang innebär att Kaufman inte hade denna indelning från början utan att den växte fram under arbetets gång. Indelningen fastställdes alltså först efter att intervjuerna var färdiga, i analysprocessen.¹³ Det är utifrån dessa tre kategorier som Kaufman presenterar sitt resultat från intervjuerna. Dock poängterar hon att rummen inte bör ställas emot varandra utan snarare ses som komplement till varandra och att de bara tillsammans utgör en helhet som kan säga oss något verkligt om hur prästernas spiritualitet tar sig uttryck.¹⁴ Denna tredelade indelning är alltså ett avgörande grepp som Kaufman använder sig av för att skriva fram sitt resultat i avhandlingen.

Att Kaufman har varit lyhörd i sina intervjuer och låtit sitt arbete präglas av dem efter hand blir tydligt när hon bland annat skriver om hur hon innan intervjuerna inte hade någon tanke på att vardags-spiritualiteten skulle vara så framträdande och bli något som hon skulle ägna ett helt eget kapitel åt.¹⁵ Detta leder oss in på en annan huvudpunkt som berör just vardags-spiritualitet som en primärkälla att gå till för att förstå prästens spiritualitet. Förutom att Kaufman argumenterar för att vardagslivet spelar en väldigt stor roll för prästernas spiritualitet, som det kanske är enklare att tänka sig att det gör för lekfolket, vill hon också ifrågasätta den hierarkiska skillnaden mellan präster och lekfolk och istället hävda att även om prästen är annorlunda är hon inte *så* annorlunda.¹⁶

¹¹ Svenska kyrkan. *Church of Sweden Research Series*.

¹² Kaufman 2017, 56.

¹³ Kaufman 2017, 103.

¹⁴ Kaufman 2017, 330.

¹⁵ Kaufman 2017, 150.

¹⁶ Kaufman 2017, 329: “and argue that although the pastor is different, she is not *that* different.”

Ytterligare något viktigt som genomsyrar Kaufmans arbete är hennes betoning av subjektivitetens roll för prästernas spiritualitet. Hon använder sig av två brittiska akademiker, Linda Woodhead och Paul Heelas, som menar att det finns en tydlig distinktion mellan spiritualitet och religion.¹⁷ Utifrån deras resonemang står spiritualiteten för det subjektiva där utgångspunkten är jaget och den personliga upplevelsen medan religionen tar sin utgångspunkt i auktoriteter och institutioner. Vidare menar de att religioner som tar hänsyn till det subjektiva behovet hos individer kommer att klara sig bättre än religioner som inte gör det. Samtidigt hävdar de att om etablerad religion kan ta hänsyn till detta inom religionens gränser så kan religionen bereda plats för spiritualitet.¹⁸

Utifrån Woodhead och Heelas teorier bygger Kaufman upp en egen definition kring subjektivering, som hon menar är en "softened" definition och som hon utgår ifrån. Hennes synsätt på subjektivering bör förstås utifrån följande fyra punkter eller karaktärsdrag som jag har förenklat och översatt på följande vis: *subjektivering* (1) värdesätter den personliga erfarenheten, (2) tillgodoser liv och livsbehov och är intresserad av personlig utveckling, mognad och välmående, (3) ger uttryck för en ekumenisk utgångspunkt med olika andliga traditioner utifrån individens val och (4) är intresserad av den relationella aspekten av kristna praktiker.¹⁹ Det är i ljuset av denna förståelse av subjektivering som Kaufman analyserar intervjupersonernas berättelser. Teorin om subjektivering är sedan ett genomgående drag i Kaufmans analys och resultat.

En sista viktig punkt i Kaufmans arbete handlar om hennes förståelse av vilka konsekvenserna blir av subjektivering. Vid första anblick skulle man kunna tänka sig att detta skulle leda till en ny spiritualitet som vänder sig från traditionen och den organiserade religionen, men Kaufman hävdar det motsatta och skriver:

Therefore, subjective-life spiritualities should not necessarily be considered a danger for institutionalized religion, but rather a phenomenon that could offer new possibilities for traditional religious practice.²⁰

På så vis argumenterar Kaufman, i enlighet med titeln, att de intervjuade prästernas spiritualitet bör förstås som "a new old spirituality", det rymmer alltså en dubbelhet.

¹⁷ Kaufman 2017, 29.

¹⁸ Kaufman 2017, 67.

¹⁹ Kaufman 2017, 75.

²⁰ Kaufman 2017, 330.

Subjektivitet kan inte bara återuppliva den personliga andligheten utan också olika religiösa traditioner. Utifrån de övriga huvudpunkterna som jag har tagit upp ovan kan man förstå det som att de bygger upp till denna sista huvudpunkt, om subjektivering och åter-traditionalisering i samklang, som på något vis ramar in hela avhandlingens resultat.

2.4 The pastor – motivering

Den andra boken som ligger till grund för det teoretiska ramverket är *The Pastor: A Spirituality* som utkom år 2006 och är skriven av Gordon W Lathrop, professor emeritus i liturgi vid *Lutheran Theological Seminary* i Philadelphia. Han är även författare av trilogin *Holy Things* (1993), *Holy People* (1999) och *Holy Ground* (2003) som kommit att ha en betydande roll inte minst för samtalet om liturgins roll i lutherska sammanhang och således även för Svenska kyrkan.²¹ Utöver sin akademiska karriär är Lathrop präst i *Evangelical Lutheran Church in America*.

I boken *The Pastor: A Spirituality*, som från och med nu kommer att refereras till som *The Pastor*, är Lathrops ambition att utifrån ett ekumeniskt perspektiv reflektera över prästens identitet och huvudsakliga uppgifter. Lathrop rör sig precis som Kaufman inom samma tematiska område som denna uppsats gör. Visserligen tar både Lathrop och Kaufman sig an vad jag skulle säga är ett större område, spiritualitet, än denna uppsats huvudfokus, bön. Däremot är det tydligt att både Kaufman och Lathrop förstår bönen som en del av spiritualiteten, vilket även jag själv gör och sålunda är även spiritualitet en del av bön. Trots en viss skillnad utgör Lathrops tematiska område en god grund för användandet av den i denna uppsats.

En annan god grund handlar om form. *The pastor* är ingen akademisk avhandling utan snarare en reflektion kring prästens identitet och uppgifter utifrån Lathrops egna erfarenhet av att ha varit präst i 37 år.²² Samtidigt är det viktigt att påpeka att hans personliga erfarenheter inte enbart grundar sig i hans tjänstgöring som präst utan också utifrån hans långa akademiska karriär med *liturgik* som huvudämne. Eftersom Lathrops form står i kontrast till Kaufmans akademiska avhandling bidrar det med en större mångfald in i det teoretiska

²¹ Edgardh 2019, 65-78.

²² Lathrop 2006, viii. (37 år från när boken skrevs.)

ramverket för denna uppsats. Min förhoppning är att detta breddar perspektivet och på så vis kan ge ett mer nyanserat resultat.

2.5 The pastor – huvudpunkter

Lathrop betonar tydligt prästens spiritualitet som något som bör äga rum inom sin yrkesmässiga identitet.²³ Prästens spirituella källa bör alltså rymmas inom prästens uppgifter och inte vara något som prästen ska behöva söka upp utöver tjänsten.²⁴ Utifrån Kaufmans tre olika rum för prästens spiritualitet kan vi alltså förstå att Lathrops bok främst utgår från spiritualiteten i tjänst. De följande huvudpunkterna som kommer att tas upp kommer behöva förstås i ljuset av detta, förutom vid de tillfällen då jag särskilt lyfter fram privatlivet som en annan viktig källa.

Lathrop delar in sin bok i tre delar. För det första skriver Lathrop att prästens identitet bör förstås utifrån “a lifelong catechumenate”,²⁵ alltså ett livslång katekumenat. Detta innebär att prästen ständigt står i ett lärandets tjänst som aldrig kommer att upphöra. Lathrop specificerar detta genom att betona att en präst lever mitt ibland olika symboler såsom ordet, berättelserna, sakramenten, bilder och gester. Prästen själv kan också ses som en symbol. På så vis handlar det livslånga katekumenatet om att ständigt försöka förstå och lära sig vad dessa symboler betyder och vad det innebär att leva genom dem.²⁶ En avgörande förståelse av symbolerna för Lathrop är dock att de måste förstås som trasiga, så också prästen. Han skriver följande:

They are all *broken symbols* – powerful still in their reference, in the hope they evoke, but made up of the unexpected, the ordinary, the failed, equivocal rather than the absolute – made up of the *cross*. These broken symbols gather us – our deepest hopes, our selves – into the circles of their reference, but then they lead us not to possession or control but to *faith*.

Just so, if the pastor is a symbol, that symbol needs to be understood as broken.²⁷

I Lathrops förståelse av prästen som en symbol finns det alltså ständigt en bräcklighet och trasighet utifrån korset som prästen bör vara medveten om, men som ändå leder till tro.

²³ Lathrop 2006, viii.

²⁴ Kaufman 2017, 48.

²⁵ Lathrop 2006, 13.

²⁶ Lathrop 2006, 1.

²⁷ Lathrop 2006, 5.

Vidare skriver Lathrop om vikten av att “learning the tasks by heart”.²⁸ För honom innebär begreppet “learning by heart” något mer än att bara memorera och lära sig utantill, snarare handlar det om att söka källan för symbolerna. Med det sagt kan god förberedelse och även att lära sig något utantill hjälpa präster att nå denna källa:

There is a remarkable freedom in such knowledge, a freedom to begin to see that liturgy is not in the book but in the present actions of the assembly, a freedom to begin to invest the text with the gift of oneself. Indeed, if you are a liturgical leader with such a practice, you have doubtless found that the texts have begun to hold and carry you.²⁹

Att lära sig något utantill, att förbereda sig eller att öva på något kan alltså hjälpa och leda till att man också lär sig “by heart”. För Lathrop är detta helt avgörande i alla prästens uppgifter där han lyfter fram förkunnandet av ordet, förvaltandet av sakramenten och de diakonala uppgifterna i boken. Även om Lathrop menar att prästens spiritualitet är något som bör rymmas inom tjänsten och dess uppgifter blir det tydligt att ett begrepp som just “learning by heart” är något som kommer gå utöver dessa gränser och på så vis genomsyra hela prästens liv, arbetet och det privata.

Detta leder oss in på nästa del i boken, *Living from the liturgy*. Lathrop skriver följande:

The pastor presides in the midst of the liturgy, leading an assembly that has gathered around the Word and the Sacraments. But she or he is also invited to live from that liturgy, like every other Christian believer.³⁰

Eftersom detta begrepp är en inbjudan inte enbart till präster utan till alla kristna blir det också de facto något som inte bara kan rymmas inom prästens tjänst, eftersom alla kristna inte är präster. Liturgin som prästens spirituella källa är alltså något som kommer och bör genomsyra arbetsliv såväl som privatliv.³¹ Här kan vi se att en definition av den personliga bönen som en bön utanför den liturgiska blir problematisk i relation till Lathrops förståelse av liturgin.

²⁸ Lathrop 2006, 25.

²⁹ Lathrop 2006, 25.

³⁰ Lathrop 2006, 95.

³¹ Lathrop 2006, 96.

I detta avsnitt betonar Lathrop två viktiga praktiker som är uttryck av att leva från liturgin, nämligen *studiet* och *bönen*.³² Det är något som bör rymmas både inom prästens tjänst men även utanför, alltså både i arbetsliv och privatliv. Om studiet skriver Lathrop följande:

reading one or two books at a time, slowly, critically, setting aside the bad or shallow ones – or engaging in a study group or class or a regular conversation – the pastor ought to be seeking again and again to articulate for himself or herself who God is, what Christianity is really about, why it matters, and how it responds to a world full of hope and sorrow, full of both fierce beauty and real evil.³³

Här sätter han fingret på grunderna för upprätthållandet av studiet, vilket står i samklang med det livslånga katekumenatet.

Lathrops förståelse av bödens roll för prästen är den andra praktiken som han lyfter fram. Han menar att även om bönen kan vara personlig är den aldrig ensam och kan inte förminska till ett individualistiskt projekt utan bör alltid ses i relation till kyrkans bön som ständigt pågår. På så vis menar Lathrop att prästens uppgift är att upprätthålla en bön som lever med kyrkan, “prayer that lives with the church”. Det är alltså inte prästens unika böneliv som spelar roll utan att prästen stämmer in i kyrkans bön.³⁴ Denna bön, menar Lathrop, kan ta olika form. Däremot betonar han att det i kyrkans tradition redan finns många böneformer att stämma in i, till exempel tidegården, vilket bör ses som en gåva och en möjlighet för den bedjande kyrkan. Samtidigt lyfter han andra exempel såsom aftonbön med familjen, att be Jesusbönen när man går på gatan, bordsbön vid måltider och så vidare. Huvudpoängen för Lathrop verkar inte vara att bödens form ska vara på ett visst sätt, även om han upprepade gånger betonar vikten av rytmer, men att bönen alltid måste ses i relation till kyrkan och således stå i kyrkans tjänst. Avslutningsvis lyfts ett citat fram som ramar in Lathrops syn på studiet och bönen:

The truth of God and of salvation faith do not finally depend upon my ability to articulate them, though – paradoxically – I will continue to give my best efforts to doing so.³⁵

För Lathrop är denna paradox något som inte bara prästen, men alla kristna, ständigt behöver återkomma till när det kommer till spiritualitet och böneliv.

³² Lathrop 2006, 97. Min översättning av “study and prayer”.

³³ Lathrop 2006, 107.

³⁴ Lathrop 2006, 107-108.

³⁵ Lathrop 2006, 107.

2.6 Kaufman och Lathrop i relation till varandra

För att sammanfatta de två böckernas utgångspunkter och hur de står i relation till varandra och således utgör det teoretiska ramverket hävdar jag att Kaufman tydligare lyfter fram den subjektiva biten i prästernas böneliv och uttryck, således lyfter hon fram fler aspekter från det personliga och privata. I kontrast knyter Lathrop det starkare till prästen i tjänst och talar om spiritualiteten och bönen utifrån mer formerande termer. I teorikapitlet har det blivit tydligt att det finns likheter och skillnader mellan Kaufman och Lathrop, både i deras huvudpunkter men även i deras utgångslägen och syften för respektive text. Jag menar att detta är något positivt utifrån det teoretiska ramverk som de utgör för denna uppsats, deras två olika utgångslägen kan förhoppningsvis berika resultatet av intervjuerna.

Kapitel III: Metod och material

3.1 Metodologisk diskussion om kvalitativa studier och forskningsintervju

Som tidigare nämnt finns det tre huvudsakliga syften med denna uppsats. För det första att ge en bild av hur det personliga bönelivet ser ut hos nyvigda präster i Svenska kyrkan. För det andra att ta reda på om prästerna upplever att de har fått de stöd och verktyg som de önskat under sin utbildning och för det tredje att öppna upp för en diskussion i ämnet. Metoden som används för att göra detta är en kvalitativ metod i form av forskningsintervjuer. Den främsta anledningen till att detta är en lämplig metod att använda sig av för att kunna besvara uppsatsens frågeställningar är för att det helt enkelt inte finns något bättre sätt att komma åt olika prästers beskrivningar av sitt böneliv och prästutbildning.

Den kvalitativa forskningsintervjuns syfte är att söka svar genom samtal med människor som besitter erfarenhet och kunskap inom ett ämne. Vid första anblick kan detta tyckas som en enkel uppgift, snabbt inser man att det inte är det, det är i själva verket en komplex process.³⁶ Dessutom är det inte självklart hur man ska förstå den kunskap som genereras i en intervju. Kan den säga något mer än bara det som sägs just där och då i det samtalet? Å ena sidan är intervjun alltid subjektiv och kontextuell så tillvida att sannolikheten att samla in exakt likadan data två gånger om troligtvis inte är möjlig. Å andra sidan instämmer jag i Kaufmans

³⁶ Kvale och Brinkmann 2014, 17.

resonemang där hon hävdar att om någon annan hade gjort samma intervju som hon gjort skulle resultatet inte bli identiskt men åtminstone likartat till en viss gräns.³⁷ Vidare är inte syftet med uppsatsen att kunna ge en generell bild av prästers personliga böneliv i Svenska kyrkan utan att lyfta fram det som de tio intervjuade prästerna i denna studie berättar om.

Att kvalitativa metoder genererar och bidrar med kunskap in i forskningen är ett antagande som ligger till grund för Steinar Kvale och Svend Brinkmanns bok *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Syftet med boken är att ta sig an och belysa den kvalitativa forskningsintervjun ur olika perspektiv.³⁸ De frågar sig huruvida man ska förstå den kvalitativa forskningsintervjun som en metod eller ett hantverk och landar i det senare:

God forskning får man inte begrepp om genom att beskriva de metoder som används, utan vi har introducerat idén att god kvalitativ forskning utmärks av ett gott hantverk.³⁹

Precis som alla hantverk krävs två avgörande komponenter, övning och tid. Så är det även med forskningsintervjun. Då detta arbete är en kandidatuppsats är det min första större uppsats och således också mitt första arbete med intervjuer. Men under de fyra månader som arbetet pågått har det funnits möjlighet för mycket reflektion och prövande. Studien består av 10 intervjuer, vilket har gett möjlighet att justera och förbättra intervjusituationerna från den första till den sista och utifrån att kurslitteratur och handledare med goda kunskaper och erfarenheter inom hantverket har funnits till hands, har detta främjat arbetsprocessen. Med detta sagt vill jag förtydliga att jag inte gör anspråk på att ha ett helhetsgrepp om hantverket men att jag anser att det har funnits goda förutsättningar för att ta mig an det och tränas i det för att på så vis kunna generera ett resultat i denna studie.

3.2 Informanterna

Totalt har tio präster intervjuats. Den gemensamma nämnaren mellan informanterna är att de alla är prästvigda för Lunds stift sedan år 2014. Anledningen till att det är avgränsat till år 2014 är för att biskopsbrevet *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan* kom ut då.⁴⁰ Det är en skrift framtagen av biskoparna i Svenska kyrkan som belyser prästens och diakonens uppdrag i Svenska kyrkan och som alla blivande präster och diakoner förväntas ha läst innan

³⁷ Kaufman 2017, 96.

³⁸ Kvale och Brinkmann 2014, 17.

³⁹ Kvale och Brinkmann 2014, 96.

⁴⁰ Biskopsmötet 2014.

vigning. Det har varit ett viktigt material för arbetet i helhet men särskilt i utformandet av intervjuguiden eftersom en del frågor har utformats utifrån vad som står i skriften. På så vis blev år 2014 en naturlig avgränsning. Ytterligare en avgränsning som har gjorts har varit att enbart hålla sig till Lunds stift. Det primära syftet med detta har varit av praktiska skäl, både ur ett geografiskt perspektiv men också utifrån det antal intervjuer som arbetet och tiden tillät. Det har visat sig vara en klok avgränsning utifrån att informanternas olika erfarenhet av stiftet har kunnat jämföras med varandra.

Informanterna kontaktades genom ett mail⁴¹ som skickades ut med en inbjudan om att delta i studien till alla präster som prästvigts för Lunds stift sedan år 2014, totalt 84 personer.

Uppgifterna om vilka som prästvigts hämtades genom kontakt med den ansvariga stiftsrekryteraren. Informationen som kom därifrån dubbelkollades aldrig så det kan hända att någon har glömts bort i denna lista. Dessutom fick jag kännedom om att mailet landat i skräpposten hos vissa. Troligtvis har alltså inte alla som hade kunnat delta i studien fått inbjudan om att delta. Ändå menar jag att det inte har kommit att äventyra resultatet i studien eftersom det önskade antalet intervjupersoner kunde tillgodoses utifrån responsen på mailutskicket. Dessutom fanns det en bredd bland de som tackade ja till att ställa upp på en intervju när det kom till kön, prästvigningsår, boendesituation och aktuell arbetsplats, vilket eftersträvades.

Av totalt 10 informanter har 4 stycken varit kvinnor och 6 stycken män. Det tidigaste prästvigningsdatumet för informanterna var år 2016 och den senaste 2021. Deras aktuella arbetsplatser har varit både på landsbygd och i städer. Det har också funnits en variation utifrån boendesituationer, ensamhushåll likaväl som samboskap med eller utan barn. Det enda kriteriet där det inte funnits en mångfald eller variation har varit i åldern. Alla har befunnits sig i åldern 25-35 år. En möjlig orsak till detta är avgränsningen att vara prästvigd sedan år 2014, detta kriterium har bidragit till att åldersspannet inte har varit vad som önskats. En begränsning med detta är att andlig utveckling ofta hänger ihop med personlig utveckling och livserfarenhet, där tid och således ålder är avgörande faktorer. Syftet med uppsatsen har inte varit att ge en generaliserad bild bland alla präster i Svenska kyrkan utifrån resultatet utan att förstå informanterna i just denna studie för att sedan detta resultat ska

⁴¹ Bilaga 1, 49.

kunna bidra med kunskap in i ett större samtal, vilket uppnås trots att präster i alla åldrar inte är representerade.

En annan potentiell begränsning i urvalet av informanter har att göra med närmandet av informanterna. I inbjudningsmailet beskrevs det att ämnet för uppsatsen var prästens personliga böneliv och att utifrån ämnet så skulle karaktären på intervjun och frågorna i vissa fall vara personliga men inte privata. Med detta kan två möjliga begränsningar urskiljas. För det första kan man tänka sig att det bara är människor som har ett intresse för den personliga bönen som skulle vilja ställa upp i en sådan studie. För det andra att intervju som metod inte är något som alla, oavsett ingången till ämnet, skulle kunna tänka sig att ställa upp på. Med detta sagt vill jag dock poängtera att utifrån det resultat som redovisas går det att se en stor mångfald i informanternas attityd, erfarenhet och reflektion kring den personliga bönen. Så även om inbjudningsmailet har kunnat leda till vissa begränsningar visar resultatet på att det inte nödvändigtvis har blivit så.

3.3 Beskrivning av utförandet och intervjuguide

Intervjuerna har ägt rum på två olika vis. Antingen har de skett i ett fysiskt rum med mig och informanten närvarande. I de fallen har intervjun spelats in som en ljudfil på en mobiltelefon. 5 av intervjuerna har ägt rum på detta vis. De 5 resterande har skett digitalt via Zoom, då har intervjun spelats in med både bild och ljud via Zoom, dock är det enbart ljudfilerna som har använts vid transkribering. Jag upplevde inte att det var någon skillnad i intervjuerna beroende på de olika formaten. Längden på intervjuerna har varierat från cirka 30 till 64 minuter, med ett snitt på cirka 46 minuter.

Eftersom intervjuerna har spelats in och transkriberats fördes inte så många anteckningar under själva intervjun. Detta var viktigt för att kunna vara så närvarande och lyhörd i varje samtal som möjligt. Ibland antecknades dock vissa nyckelord eller fraser som informanten sade för att minnas följdfrågor.

Varje intervju har utgått från en intervjuguide⁴² som utformades utifrån uppsatsens frågeställningar vilka funnits med under hela arbetets gång. Intervjuguiden har varit en viktigt grund samtidigt som det är värt att lyfta fram att samtalen har fått vara levande i den

⁴² Bilaga 3, 51-52.

bemärkelsen att informanterna givits gott om utrymme att tala fritt. På så vis har intervjuerna varit så kallat semistrukturerade.

Inledningsvis i intervjun ställdes några faktafrågor om informantens ålder, arbetsplats, prästvigningår och boendesituation. Efter det ombads informanten att beskriva en standarddag i sitt liv. Syftet med detta var dels att ge informanten taltid redan från början och dels att påbörja samtalet med något som var relativt enkelt för informanten att tala om, något som även Kaufman använt sig av i sina intervjuer.⁴³

Efter detta följde mer allmänna frågor om bön i relation till kristendom där informanten fick definiera vad bön är och svara på om bön är viktigt för kristna. Först efter detta kom frågorna att få en mer personlig karaktär vilket står i samklang med uppsatsens frågeställningar. Intervjutekniken som använts kallar Kvale och Brinkmann för *tratteknik*.⁴⁴

Efter inledningen delades intervjuguidens struktur upp i tre delar. Den första handlade om hur bönen introducerades i informantens liv och hur den då tog sig uttryck. I den andra delen fick informanten berätta om hur hens böneliv ser ut idag. Här fick informanten fyra stycken nyckelord att utgå ifrån i sitt svar: *frekvens, format, rum och kropp*. Den sista delen av intervjun handlade om informantens böneliv i relation till sin roll som präst men också under sin studietid i relation till stiftsgrupper och Svenska kyrkans utbildningsinstitut. I utformandet av frågor i den sista delen spelade *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan* en särskilt viktig roll. Att utforma intervjun utifrån dessa tre delar var relevant i relation till den tredelade uppdelning Kaufman gör när hon redovisar sitt resultat.

3.4 Att skriva ut intervjuerna

Transkriberingen av intervjuerna har varit ett tidskrävande arbete. Genom ett datorprogram har uppspelningshastigheten av ljudfilerna kunnat sänkas och på så vis har jag i stor utsträckning kunnat skriva samtidigt som jag lyssnat till ljudfilerna. Vid ett flertal tillfällen har jag, trots den långsamma uppspelningshastigheten, behövt gå tillbaka och lyssna flera gånger. Vid några enstaka tillfällen har det inte varit möjligt att uppfatta vad informanten sagt men då har det oftast bara varit enstaka ord och huvudpoängen i en mening har kunnat

⁴³ Kaufman 2017, 87.

⁴⁴ Kvale och Brinkmann 2014, 172-173.

förstås. I de fall där det har rått osäkerhet kring vad informanten har menat har detta uteslutits i analysen. Vid två tillfällen i två olika intervjuer har ljudet på inspelningarna som gjorts via Zoom misslyckats under ca 5 sekunder mitt i intervjun. I dessa fallen har de delarna uteslutits i analysen.

Att det har varit jag ensam som skapat intervjuguide, intervjuat och skrivit ut intervjuerna har inneburit att jag har kunnat göra en relativt grov transkribering eftersom jag har haft med mig erfarenheten av sinnesstämningar och känslor i själva intervjun när jag sedan i efterhand har lyssnat på den, skrivit ut och sedan läst transkriberingen. Det har också resulterat i att sambandet mellan frågeställningarna och resultatet hela tiden har funnits i bakhuvudet under arbetet med intervjuerna.

3.5 Att analysera intervjuerna och analyschema

Analysen av intervjuerna har dels baserats på ett analyschema⁴⁵, dels utifrån en närläsning av alla intervjuer. Analyschemat skapades efter att alla intervjuerna var genomförda och utformades utifrån intervjuguiden, som i sin tur varit utformad utifrån de teoretiker som ligger till grund för uppsatsen. Vidare låg den kunskap och erfarenhet jag fått efter intervjuerna till grund för skapandet av analyschemat.

Närläsningen har inneburit en långsam och omsorgsfull läsning av varje intervju flera gånger. Ibland har läsningen skett efter varandra och ibland med en tids mellanrum. Till detta har anteckningar förts kontinuerligt. Syftet med både analyschemat och närläsningen har varit att å ena sidan vaska fram gemensamma nämnare i intervjuerna och å andra sidan att upptäcka olikheter mellan intervjuerna och sådant som har stuckit ut. I hela arbetet, men särskilt i analysen, har den hermeneutiska cirkeln och dess resonemang om att del och helhet måste förstås i relation till varandra varit närvarande.⁴⁶

3.6 Etiska överväganden

För att förtydliga och säkerställa innebörden av informanternas medverkan i detta arbete har Vetenskapsrådets forskningsetiska principer med deras fyra huvudkrav följts.⁴⁷ I enlighet

⁴⁵ Bilaga 4, 53.

⁴⁶ Alvesson & Skoldberg 2017, 134.

⁴⁷ Vetenskapsrådet 2002, 6-14.

med informationskravet beskrevs det tydligt i mailinbjudan vad syftet med arbetet var. Utöver detta har deltagarna hela tiden kunnat ställa frågor både innan, under och efter att intervjun genomförts.

I enlighet med samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet skapades en samtyckesblankett⁴⁸ som samtliga informanterna undertecknade innan intervjun genomfördes. Av blanketten framkom det att informanterna kommer att förbli anonyma genom hela arbetet, att ingen obehörig kommer få åtkomst till materialet och att de när som helst kan välja att avbryta sin medverkan i arbetet. Utöver detta godkände informanterna att intervjun dokumenterades och sparades för att användas som material i denna uppsats. Mailutskicket samt samtyckesblanketten hittas bland bilagorna.

Kapitel IV: Resultat

4.1 Introduktion

I följande del kommer uppsatsens resultat att redovisas. Detta kommer att göras utifrån rubriker som sätter ord på olika teman som resultatet tar sin utgångspunkt i. Ibland berättar resultatet om vad en majoritet av informanterna har gett uttryck för och ibland om de saker som har stuckit ut bland svaren. Resultatets syfte är alltså inte enbart att visa på vad som är de genomgående dragen utan också på den bredd som har rymts i undersökningen. I samband med att resultatet redovisas kommer dessutom teorin att vävas in efterhand och diskutera resultatet.

För att behålla informanternas anonymitet går de inte under några namn utan istället en bokstav och en siffra. Bokstaven "I" står för *informant* och siffran är slumpmässigt tilldelad varje informant.

När det kommer till citaten har jag vid några tillfällen valt att ta bort mellanord som upprepas flera gånger, till exempel om en informant har använt ordet "liksom" eller "typ" fler gånger i samma mening. Detta för att underlätta läsningen. Dock ska det påpekas att detta bara har gjorts i de fall där redigeringen inte har påverkat innebörden eller huvudpoängen av det som

⁴⁸ Bilaga 2, 50.

sagts. I de fall där jag har uteslutit något från citatet är detta markerat med tre punkter inom rak klammer [...].

4.2 Ett samtal med Gud, eller?

Tidigt i varje intervju ombads informanten att beskriva eller definiera vad bön är för dem. 7 av 10 stycken beskriver det som någon form av samtal, dialog eller umgänge med Gud:

I.1: Det första jag säger, som jag nog ändå tycker i slutändan är ett bra svar, det är att ha en inre dialog med Gud. Men det är inte allt.

I.2: Första svaret om en konfirmand skulle ställa den frågan, och det är mycket sådant som nu händer, då är det samtal med Gud fast jag vet inte om det säger så mycket om man säger det till dem.

I.3: Att umgås med Gud skulle jag säga.

I.4: För mig är bön ett samtal med Gud.

I.5: När jag tänker bön så tänker jag väldigt ofta det här klassiska: att formulera ord som man sedan på något sätt presenterar för Gud.

I.6: Alltså, nu låter det ju så klyschigt arbetsbokmässigt, men bön är ju ett samtal med Gud och det finns det ganska mycket tröst i.

I.7: Jag tänker att det först och främst är ett samtal med Gud.

Förutom att 7 av informanterna använder liknande sätt att beskriva vad bön är var det också tydligt bland dessa informanter att det var det första som kom till dem i deras svar. Det krävdes inte lång betänketid från det att frågan ställdes till att svaret kom.

Det som däremot inte är tydligt i citaten ovan, förutom hos I.1, är att de i nästa mening lade till att bön inte bara är ett samtal med Gud utan kan vara mycket annat också. Att det rymmer massor av olika praktiker såsom att prata, tänka, promenera, skriva, dansa, lyssna på podd eller vara tyst. Samtidigt som det finns en entydighet i svaret bör man nog förstå det som att det rymmer en mångtydighet. Bakgrunden till detta kanske kan härledas till att samtalets karaktär med Gud är annorlunda från den typen av samtal man har med till exempel en vän. Med detta sagt är den samtalsbetonade definitionen i vissa fall inte så enkel att begripa som

den vid första anblick tycks vara, vilket I.2 sätter ord på ovan. Samtidigt blir det tydligt att det är en definition som informanterna trots allt väljer att lyfta fram.

En annan sak som många av informanterna betonade i sina svar var att man antingen ville ha en bred definition för att inte utesluta någon annans definition av bön eller poängterade tydligt att även om de själva hade en specifik definition var de öppna för att bönen kan vara något annat för någon annan. Även ur detta perspektiv verkar en mångtydig och bred definition vara eftersträvansvärt hos informanterna.

De tre övriga informanterna beskrev också bönen som någon form av upprätthållande av gudsrelationen men ingen av dem beskrev det explicit som ett samtal med Gud. En av informanterna ställde sig till och med tveksam till om det verkligen är ett samtal och sa följande:

I.10 : Många säger ju att det är ett samtal med Gud men jag vet inte om det är det som jag skulle säga att det är. Jag tror att det är mer, för mig handlar det mer om att öva mig i närvaro och uppmärksamhet.

Vad som är spännande i detta är att även om I.10 inte är säker på ifall hen vill beskriva det som ett samtal med Gud, finns denna föreställning ändå så pass närvarande att hen sätter ord på det. Ännu en gång blir det alltså tydligt att denna förståelse av bön är ett återkommande sätt för majoriteten av prästerna att beskriva vad bön är, oavsett om det är mångtydigt eller entydigt, heltäckande eller inte.

4.3 Bönens frekvens, form, rum och kropp

I varje intervju ombads informanten att beskriva sitt personliga böneliv utifrån fyra ord: *frekvens*, *form*, *rum* och *kropp*, vilket redovisningen av resultatet också kommer att utgå ifrån.

4.3.1 Frekvens

När det kommer till bönens frekvens finns en variation hos informanterna från cirka fyra gånger om dagen till någon gång i veckan. Några hade en mycket tydlig uppfattning om när hen bad medan andra kände sig mer osäkra på hur ofta det faktiskt var. Även när det kom till regelbundenhet kontra spontanitet i bönelivet var det blandade svar från de olika informanterna. Flera av dem hade båda delarna i sin vardag.

I talet om frekvens blev det också tydligt att alla lyfte fram personlig bön både som något som sker under arbetstid men även i privatlivet, om än med lite olika betoningar. I privatlivet beskrev flera av informanterna att de ägnade sig åt antingen morgonbön eller aftonbön. Under arbetstid beskrev några att de ofta bad inför eller i samband med en gudstjänst, konfirmandgrupp eller enskilt samtal. Några arbetsplatser hade också en tydlig rutin att göra det tillsammans med alla medverkande inför till exempel en högmässa medan andra bad själva i till exempel sakristian. Många talade också om att de på sin arbetsplats hade någon form av återkommande bön som de deltog i även när de själva inte ledde. Att delta i gudstjänster i andra församlingar än de som de arbetade i lyftes också upp i talet om frekvens.

Att helt och hållet skilja på privatliv och arbetsliv i prästernas personliga böneliv visade sig, precis som tidigare skrivits om, inte vara helt enkelt. I intervjuerna blev det påtagligt att informanternas böneliv tar sig i uttryck genom alla tre kategorier som Kaufman lyfter fram. Hennes resonemang om att dessa inte heller bör ställas emot varandra utan snarare förstås som att de olika platserna berikar varandra tycks vara påtagligt hos prästerna i denna studie.

En av informanterna skiljer sig ifrån de andra när det kommer till förhållandet mellan bönelivet inom eller utanför tjänst då hen beskriver en tydlig gräns dem emellan och säger:

I.10: Jag skulle kunna säga att mitt böneliv liksom i någon typ av traditionell mening just nu är väldigt [...] beroende av mitt församlingsarbete och det som sker i församlingen och att det på något sätt är där som jag har den, liksom, den tydliga rutinen.

Som beskrivits i teoridelen betonar Lathrop tydligt att prästens personliga böneliv bör äga rum inom tjänsten, vilket ligger närmare den beskrivning som I.10 ger snarare än Kaufmans betoning på vardags-spiritualitet. Samtidigt som Kaufman menar att de olika platserna inte bara kan berika varandra utan också att de ibland går ihop med varandra står detta i kontrast till hur I.10 beskrivit sitt böneliv idag. Relationen mellan tjänst och privatliv kommer att fördjupas i ett senare avsnitt om prästens identitet.

4.3.2 Form

I frågan om börens form var det en informant som stack ut på det viset att hen använde tidegårdens form regelbundet. Informanten satte också ord på varför den formerade bönen var viktig:

I.8: Att jag bestämde mig nästan liksom där att jag vill be dagligen, hur gör jag det? Och då upplevde jag en svårighet eller en tröghet i att be fritt. Jag ber fritt men att ha det som en daglig rutin är svårt och jag tyckte att det kändes kravfyllt, för andra som jag känner så tycker de precis tvärtom: “den fria bönen den är lätt liksom, då kan jag bara uttrycka mina tankar och vad mitt hjärta är fullt av” men för mig blir det en “ja vad ska jag nu be för” och så där. Och då började jag använda mig av olika bönböcker som bara fanns tillgängliga i församlingen och där började jag upptäcka att det fanns en form i en av de böckerna som jag då inte visste om att det var tidegärdens form än, det lärde jag mig sen, och sen så ja.

Precis som informanten beskriver visar även resultatet av mina intervjuer att när det kommer till fri kontra mer formulerad bön föredrar olika människor olika uttryck och att det som känns självklart och enkelt för någon är svårare för en annan, men också att det inte är antingen eller utan att många varierar mellan fri och formulerad bön. I denna studie visade det sig dock att majoriteten använde sig mest av fri bön i sitt personliga böneliv. Här är det viktigt att poängtera att även om så är fallet betyder det inte att alla informanter föredrar fri bön framför mer formulerad. Det kan vara så att man skulle vilja be på andra sätt men inte gör det på grund av olika anledningar. Att längta efter något annat eller något mer kommer återkomma senare i resultatet.

För de flesta av informanterna tog bönen sig i uttryck på ett verbalt vis, alltså att sätta ord på och formulera meningar eller att be färdigskrivna böner, antingen högt eller tyst. Men några betonade också vikten av den ordlösa bönen. En informant säger följande:

I.8: Sen är, och det här har gått i perioder i mitt liv men det har mer och mer blivit som en grundton istället, och det är förhållandet mellan den tysta bönen och den formulerade bönen, jag brukar kalla det för kontemplativ bön. Att sitta dagligen i en stunds tystnad har varit jätteviktigt för mig och det liksom formade ganska tidigt mig i mitt böneliv.

Ännu en gång visar det sig att det inte finns en tydlig gränsdragning mellan verbal och tyst bön utan en och samma person kan röra sig i förhållandet mellan de båda.

Slutligen när det kom till börens form lyftes olika hjälpmedel eller fysiska saker fram. Flera av informanterna nämnde Rosenkransen och Frälsarkransen med dess böner som återkommande inslag i deras böneliv. Även koptiskt radband och Jesusbönen var det en informant som återkom till. Slutligen var det flera som beskrev ljusbärare och ljuständning som återkommande inslag i deras böneliv.

4.3.3 Rum

Rum som ett nyckelord syftar till den plats där informanternas bön äger rum samt huruvida det är ett rum som de återkom till eller om det varierar. Kyrkan som ett bödens rum återkom bland alla informanterna, detta kunde syfta både till de stunder då de var i tjänst men också att besöka kyrkan utanför arbetstid. En annan mer specifik plats i kyrkan som några nämnde där bön ägde rum var sakristian. Flera lyfte också fram hemmet, där några hade en specifik böneplats medan andra inte hade det. Bland det som inte hade en specifik plats var det några som talade om att de gärna skulle vilja ha en sådan men att de av olika anledningar inte skapat en sådan. Att be utomhus var också återkommande hos flera informanter.

Garderoben och duschen var dock två svar som stack ut bland två olika informanter. När det kommer till duschen nämnde informanten det lite i förbifarten, att det är en förvånansvärt bra plats att be på. När det kommer till garderoben säger informanten:

I.6: Det har blivit någon grej för mig de senaste åren att varje morgon så ber jag och då har min plats blivit garderoben hemma av någon anledning. Jag vet inte varför men det är precis som att jag har gått upp, jag har vaknat, jag har liksom klätt på mig och känner att nu startar jag dagen och där har det alltid blivit att min morgonbön tar plats och likadant på kvällen. Man klär av sig, man gör i ordning för att gå och lägga sig och då blir det också att jag tackar för den här dagen. Så garderoben har blivit min böneplats hemma och det är lite spännande liksom att det känns så, konstig plats liksom, och såhär har inga heliga symboler där överhuvudtaget men det liksom, men det har blivit så bara av sig själv.

Utifrån informantens resonemang tycks det som att garderoben har blivit en bra plats att be på grund av att det är en plats hen återkommer till dagligen och på så vis blir det också en daglig påminnelse om att be. Detta är intressant eftersom det inte tycks ha varit en strategi från informantens sida utan något som helt enkelt har uppstått eftersom. Här har praktiken och kroppen gått före huvudet och intellektet.

4.3.4 Kropp

Den egna kroppens roll i informanternas böneliv tar sig i uttryck på några olika vis. För det första är korstecknet något som flera av informanterna återkommer till. Någon beskriver att det är något som hen inte tidigare gjort men lärt sig med tiden och som idag är ett återkommande inslag i bönelivet. En annan beskriver hur korstecknet blivit mer viktigt sedan prästvigning. Ytterligare en informant säger följande om sin relation till korstecknet:

I.4: Det som jag fastnade för var, jag läste på om bön och försökte hitta olika strukturer och jag fastnade för Martin Luthers uttalande om att liksom för honom räcker, alltså det viktigaste att göra var att göra korstecknet för att det var en så stor bön i sig liksom. Så om man inte hade tid eller tanke på att göra något annat så gör i alla fall det. Och det liksom var ett, har funnits med mig som en, en början eller slut eller liksom, när jag inte hinner tänka eller hinna samtala så kan jag göra det som antingen fysiskt eller mentalt liksom och det har jag burit med mig som nåt liksom rutin eller som en också en kroppslig rutin.

En annan kroppslig praktik som två av informanterna återkom till, som hänger ihop med sakristian som ett rum, var påklädning av liturgiska kläder. Nedan följer varsitt citat från dem:

I.1: Den mest intensiva bönestunden jag har är ju när jag står i sakristian och klär på mig inför en förrättning eller mässa. Då är jag väldigt, där har jag en ganska intensiv bönestund.

I.6: Så då brukar det alltid bli att när jag hänger på mig stolan så brukar jag alltid be en bön.

Vidare beskrev tre av informanterna kroppshållningen som en viktig del i deras böneliv genom att få gå ner på knä, att sitta på en bönepall eller sitta på en kudde i lotusställning. Det kroppsliga i informanternas böneliv kom också i uttryck då några av dem beskrev cykling, löpning och promenader som återkommande praktiker som de utförde i samband med deras böneliv.

Utifrån dessa fyra nyckelord kan vi sammanfattningsvis konstatera att de alla rymmer en mångfald och variation inte bara emellan utan också i sig själva. Att kunna blanda mellan fri och formulerad bön, ha olika platser och tider för bönen och kunna be både spontant utifrån behov men också ha en fast rytm. Allt detta kan vi hitta i informanternas beskrivningar av deras personliga böneliv.

4.4 Den personliga bönen: i enskildhet eller gemenskap?

I frågan om börens form ställdes också frågan till informanterna huruvida de bad ensamma eller tillsammans med andra. Två av informanterna hade en tydlig rutin av att be tillsammans med en familjemedlem. En av dessa berättade också att hen är del av en bönegemenskap där man ibland ber tillsammans på samma plats och ibland var för sig på olika platser men ändå i gemenskap med varandra på så vis att man dagligen ber utifrån samma format och texter.

Utöver detta var det några av informanterna som gav uttryck för betydelsen av att vara en del av kyrkans bön och gemenskap genom att fira gudstjänster och mässor utöver sin tjänst som en del i deras personliga böneliv. En av informanterna återkommer i intervjun till en förskjutning från att be ensam till att gå mer i kyrkan:

I.1: Jag blir mer och mer kyrklig i mitt böneliv att jag går på mässor, jag går på gudstjänster, jag går på andakter. Ja, så det blir mer och mer, kanske att jag gör det mer och mer i gemenskap.

En annan informant beskriver hur den kristna gemenskapen och kyrkan är helt avgörande inte bara för bönelivet utan också för att upprätthålla sin gudsrelation:

I.2: För mig är den kristna gemenskapen väldigt viktig. Det kanske därför man jobbar i kyrkan. Det finns ju många människor som säger "jag älskar Gud, jag ber, men jag behöver inte gemenskapen". Men för mig måste jag ha gemenskapen för annars tappar jag Gud känner jag nästan. Jag behöver ha kyrkan kvar. För den hjälper mig till Gud.

Ytterligare en informant betonar vikten av kyrkans gemenskap inte bara i relation till sitt egna böneliv utan utifrån börens roll i världen och på så vis blir den politisk:

I.10: Bön handlar om att artikulera nöd och nåd i ens liv och i världen. Men det handlar också om seendet och uppmärksamheten och närvaron om att kunna se de sakerna och övas i att kunna se det. [...] och på så sätt har ju bönen alltid en politisk dimension också och kan inte reduceras till liksom en individuell, eller det kan, men det bör inte reduceras till liksom ett individuellt projekt för att jobba med den andliga fattigdomen.

Lite senare på samma tema säger hen:

I.10 : Jag tror på idén om att samlas och tillsammans liksom, den samhörigheten som kan uppstå när människor ber tillsammans, den tror jag väldigt starkt på.

Utifrån förståelse och betoningen av sitt personlig böneliv som en del av kyrkans gemenskap och bön lyfter en annan informant upp hens syn på detta utifrån tidegårdens form:

I.8: För mig är detta liturgisk bön också, alltså att det är också att be tillsammans med andra även när jag är ensam. Det är det jag menar med den, att göra tjänst inför Gud, att det gör jag alltid tillsammans med andra. Så när jag ber enligt Tidegårdens form så ber jag också de delarna där det står "vi" eller "oss", så ber jag "vi" eller "oss" även när jag sitter ensam. Det är också för att markera på något sätt att liksom detta är en bön som jag ber tillsammans med andra även när vi inte sitter på samma plats. Det är att gå in i ett rum där den här bönen pågår, kyrkans bön.

Utifrån dessa fyra prästerna går det att göra en tydlig koppling till två av de huvudpunkter som Lathrop lyfter fram i sin bok. Den ena handlar om hans betoning av att prästen ska leva genom liturgin och den andra om att varje kristens bön alltid är en del av kyrkans bön och på så vis aldrig enbart individuell i sin karaktär.

Detta är dock inte hela bilden av resultatet. För samtidigt som vi ovan kan se att detta perspektiv är närvarande hos cirka hälften av prästerna betonade den andra halvan snarare den personliga bönen som något som sker i enskildhet, är privat och betonar en individuell närhet och innerlighet. En aspekt av detta handlade om vikten av att få be på sitt eget vis, vilket ofrånkomligen blir svårare att kunna göra om man är flera som ska göra något tillsammans. Hos denna grupp ser vi mer av den subjektivering som Kaufman lyfter fram, där den personliga erfarenheten och individens val av andlighet värdesätts högt.

Det som först och främst kan konstateras utifrån detta är att det ryms en bredd och en mångfald i informanternas förståelse, betoning och preferens i huruvida den personliga bönen bör ske i enskildhet eller i gemenskap. Här ser vi också hur teoretikernas olika perspektiv ryms. Det är värt att poängtera att de olika perspektiven, bön i ensamhet eller i gemenskap, inte bör ses som helt skilda utan kan såklart stå i relation med varandra, men exakt hur den relationen ser ut finns det nog delade meningar om. En informant satte ord på sitt förhållningssätt angående bön i enskildhet eller gemenskap. Informanten var tydlig med att hans personliga bön främst skedde i ensamhet och att det var viktigt, samtidigt som hen betonade vikten av att gemenskaperna finns:

I.4: Jag har istället svårare för när man försöker formalisera bönen och göra den mer strukturell, då blir jag liksom, där har jag svårare att känna mig hemma i det fallet för att jag, min bön sker på andra sätt och ständigt. Men jag vet att den behövs för gemenskapen. Alltså bönen behöver synas och ta plats och se hur andra växer med att man sätter ord på böner och sätter ord på sitt personliga samtal med gemensamma ord och uttryck. Men för mig själv så är bön väldigt nära och samtalsbetonande, relationsbyggande.

4.5 Är bönen viktig?

Förutom att informanterna beskrev hur deras böneliv ser ut gav alla informanterna uttryck för att bönen är viktig i deras liv, både som kristna och präster. I intervjuerna lyftes det fram flera orsaker till varför den är viktig. Några exempel på detta är: att få lägga av sig tunga saker, hämta andan, att påminna sig om varför man gör det man gör, att påminna sig om och

fördjupa vad det innebär att leva genom sin tro och att inte gå under i livet eller jobbet. Vad vi kan se utifrån dessa resonemang är att det finns en betoning på det individuella behovet när det kommer till bönen betydelse. En informant sätter ord på just detta i följande fråga:

L: Och om jag då frågar, är bönen viktig för dig personligen?

I.5: Ja det är den [bönen] men den är också inte alltid jätteviktig (skratt). Alltså det är olika beroende på var jag är i livet. Jag kanske som många andra människor tycker att bönen är viktigare när man lever i kris eller i svåra perioder. I perioder när allting bara flyter på då är bönen inte jätteviktig och med det sagt är ju inte relationen med kyrkan och med Gud mindre viktig för det men jag tänker att tro och böneliv och allt vad det innebär det är liksom dynamiskt. Det är flytande. Så ibland är det jätteviktigt och ibland är det någonting man gör för att man ska göra det på söndagen liksom.

Förutom att informanten sätter ord på bönen roll utifrån behov i livet och tillvaron sticker informanten ut på så vis att hen lyfter fram att utifrån hens resonemang är bönen inte alltid lika viktig. Huruvida de andra informanterna skulle hålla med om just detta bör vara osagt. Det som dock blev tydligt i samtal med de andra informanterna var att när frågor om bönen betydelse ställdes lyfte flera av informanterna detta i ljuset av sina egna behov på olika vis.

I detta resonemang kan vi ännu en gång se att Kaufmans teori om subjektivisering är närvarande medan Lathrops betoning av bönen som en kollektiv praktik hamnar något mer i skuggan. F av informanterna lyfter fram bönen betydelse för kyrkan i specifikt detta sammanhang.

4.6 Längtan efter mer bön – en fråga om tid?

Som visat sig tidigare i resultatet ber prästerna minst en gång i veckan men de allra flesta någon eller flera gånger om dagen. Bönen kan äga rum både i tjänst, såsom Lathrop betonar men även i det privata och vardagslivet, som Kaufman lyfter fram. Trots att de allra flesta har bönen som en daglig rutin samt att alla menar att bönen är viktig lyfter 6 av 10 präster fram att de inte är nöjda med sitt böneliv och längtar efter mer och/eller fördjupad bön. En av informanterna uttrycker det på följande vis:

I.3: Jag vet inte hur många gånger jag har undervisat olika grupper om bön och jag säger alltid att det är bra att ha en särskild tid, en särskild plats för att det underlättar. Och jag tycker att det är svårt att hitta exakt den tiden, exakt den platsen. [...] Men just sådär rent faktiskt en särskild plats, en särskild tid som ingår i rutinen på det viset det har jag inte riktigt

och det är kanske det jag saknar när jag beskriver att det liksom, jag saknar någon form av, ja men återkommande rutin när det gäller bön.

Utifrån denna informant tycks det som att det är avsaknad av en tydlig rutin i sitt böneliv som gör att hen inte känner sig nöjd men också en fråga om tid. Tre andra informanter lyfter tydligt fram brist på tid som en faktor som gör att man inte känner sig nöjd med sitt böneliv. En informant kopplar detta till idén om att vara produktiv och säger följande:

I.7: Och så ibland har man ett sånt tänka på att man ska vara produktiv och då tänker man inte alltid att bön är produktiv.

En annan informant är inne på ett liknande spår och säger följande:

I.1: Jag anser att prästens tjänst ska vara en bödens tjänst. Jag hade tyckt det var rimligt om varje präst hade en timme om dagen till bön, jag tror inte att vi hade fått mindre gjort faktiskt. Nä det tror jag verkligen inte.

Denna informant uttrycker dels att prästens tjänst bör rymma mer tid för bön och dels att hen inte tror att det skulle betyda att prästen behöver ge upp andra arbetsuppgifter för den tiden.

Vad som är spännande med frågan om tid, som ytterligare en informant talade mycket om, är hur detta å ena sidan är en fråga som rör individen men å andra sidan också handlar om Svenska kyrkan som organisation. Där ser hen en fallgrop med att kyrkan snarare än att vara en motpol till samtidens effektivitets-hets är med och bidrar till den genom byråkratiska arbetsuppgifter. Frågan om den personliga bödens roll i prästers liv och tjänst blir inte bara en fråga om vad den enskilda individen sätter upp för rutiner utan också hur Svenska kyrkan som arbetsgivare hanterar frågan och ger stöd, verktyg och tid.

Utifrån Lathrop finns det två viktiga aspekter kopplat till tid att ta fasta på. För det första handlar det om Lathrops förståelse av det livslånga katekumenat som prästen är i och för det andra begreppet "learning by heart". Dessa aspekter är faktorer som i sig själva förutsätter och kräver att det finns tid. Bland informanterna ovan verkar detta uttryck för Lathrops spiritualitet vara eftersträvansvärd. Även att det inte enbart handlar om individens förmåga att planera utan också en längtan om att Svenska kyrkan som arbetsgivare bör göra detta tillgängligt på ett vis där oro över att bli oproduktiv i sin tjänst inte uppstår.

Utöver kopplingen till tid och rutin så kan man fråga sig om det finns något annat som gör att prästerna, fastän att de ber ofta, upplever en form av missnöjdhet med sitt personliga böneliv. Här skulle en tredje aspekt av Lathrops huvudpunkter kunna hjälpa till att förklara, nämligen förståelsen av prästen som en trasig symbol. I alla fall så blir det, i missnöjdheten inför det personliga bönelivet, ett konkret uttryck för prästen som bräcklig eller trasig. Utifrån Lathrops resonemang om trasigheten som en nödvändighet blir detta också ett sätt för prästen att ta sig an situationen med en viss acceptans samtidigt som det kräver en paradox. Lathrop menar nämligen att hur mycket jag än presterar kommer jag aldrig bli helt och hållet hel, samtidigt som jag kommer att fortsätta att försöka söka helhet. Huruvida informanterna i denna studie ställer sig i samklang med detta har jag inte svar på.

4.7 Prästen som förebild och förebedjare – en fråga om prästens identitet

När man talar om prästens böneliv och spiritualitet kommer man också in på frågan angående prästens identitet. Detta har tidigare lyfts fram utifrån relationen mellan prästens tjänst och privatliv, samt det faktum att det är en vigning och inte enbart en examen som gör en präst till präst i Svenska kyrkan. Frågan om huruvida prästen bör vara en förebild och förebedjare för församlingen har varit ett ämne i intervjuerna där det har funnits olika utgångspunkter. Två informanter uttrycker tydligt att prästen genom sitt ämbete har en särskild uppgift att be:

I.8: Alltså jag skulle nästan vilja säga att det är, det är, man brukar ju säga att en prästs uppgift eller uppdrag är att förvalta sakramenten och att förkunna evangeliet men ännu mer grundläggande är egentligen, asså och det är egentligen den grundläggande betydelsen för en präst, det är att frambära bön. Det är vad en präst är och ska göra. Och både sakramenten och predikan är i en djup bemärkelse ett resultat av det, alltså att frambära Guds ord eller frambära, förmedla evangeliet. Det är ju, skulle jag nästan säga är en form av bön.

I.7: Men sen också lite faktiskt i en slags ansvarskänsla kan jag känna som präst, om inte jag hinner läsa Bibeln som präst, vem kommer då att göra det? Och är inte också att vara präst en tanke att man ska vara, i någon mening, en förebild för församlingen, både en ledare men också en förebild, i att vara lärjunge? Och då tänker jag, då är det viktigt att jag vårdar mitt eget andliga liv och där genom bönen då så att säga.

En annan av informanterna har en annan ingång till denna fråga där hen menar att bönen är viktig för prästen i bemärkelsen av att vårda sitt eget liv för att således kunna tjäna församlingen vilket hen uttrycker är prästens huvuduppgift. Dock ställer hen inget krav på att prästen ska be i sin ensamhet:

I.10: Prästens roll handlar primärt om att tjäna församlingen. [...] Jag ställer inte kravet på en präst att prästen ska be i sin ensamhet. [...] för min del räcker att prästen kan leda församlingen i bön.

I relation till denna fråga går det att lyfta fram Kaufmans resonemang om att prästen inte är så annorlunda från lekfolket och hennes ifrågasättande av ett gap mellan prästen och resten. I relationen mellan identitet och ämbete kan vi utifrån resultatet se att det bland de intervjuade prästerna finns olika betoningar och utgångspunkter i denna fråga.

4.8 Hjälp(!)er Svenska kyrkans utbildningsinstitut och stiftet?

Som tidigare nämnt ägnades den sista delen av intervjun åt mer fördjupande frågor som berör informantens personliga böneliv i relation till sin roll som präst, men även hur det personliga bönelivet har lyfts fram i informantens kontakt med stiftet och Svenska kyrkans utbildningsinstitut. Flera av dem berättar att det under slutåret på utbildningsinstitutet fanns en rytm bestående av daglig bön samt mässa en gång i veckan. Erfarenheten av detta utifrån det personliga bönelivet är delad. Några lyfter fram att det var väldigt skönt att ha en fast rutin. Andra lyfter fram att det i teorin var gott men att det för dem personligen inte var så betydelsefullt av olika anledningar. Ytterligare några beskriver att rytmen, snarare än att fördjupa det personliga bönelivet, hade en funktion av att träna sig i att leda andra i bön. En informant säger följande:

I.4: Jag kunde väl kanske ibland tycka att på de utbildningar som jag gick på [...] Svenska kyrkans utbildningsinstitut, så kan jag ibland känna att liksom den formella bönen, alltså att leda bön och leda andakt, att det var liksom, det hade vi som rutin och visste om men vi pratade liksom väldigt sällan om den personliga bönen och den personliga relationen inför olika uppgifter och att det också spelar, att det är en viktig del i att klara av och orka med.

Just denna betoning på att träna sig i att leda bön förvånade mig inte då samma betoning också var min erfarenhet utifrån närläsningen av *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan*. Vid flertalet tillfällen lyfts där fram att prästens uppgift är att leda församlingen i bön och gudstjänst⁴⁹ medan den personliga bönen explicit endast lyfts fram som något som krävs i en god predikoförberedelse.⁵⁰ Ifall man bara skulle gå på vad biskopsbrevet lyfter fram skulle det inte vara konstigt att tolka det som att ledandet av bön är viktigare i prästens uppgifter än

⁴⁹ Biskopsmötet 2014, 20 & 25.

⁵⁰ Biskopsmötet 2014, 24.

det personliga bönelivet, vilket står i samklang med vissa av informanternas upplevelse från slutåret på utbildningsinstitutet.

En orsak till att det inte lyfts fram så mycket i biskopsbrevet, eller på utbildningsinstitutet som några av informanterna vittnar om skulle kunna bero på att den personliga bönen förutsätts vara levande. Detta är i alla fall en erfarenhet som några av informanterna lyfter fram:

I.4: Det har just varit det att när jag oftast i olika sammanhang har lyft det har man sagt att “ja den personliga bönen hos präster den tar vi som en förutsättning”. [...] Jag förutsätter nog också på något sätt att den finns men om man inte vågar prata om den så tycker jag att då kan det bli lätt att man glömmer bort den.

Samma informant upprepar lite senare nästan samma sak:

I.4: Min bild är att vi pratade inte så mycket om det utan att, [...] det var några gånger jag lyfte det [...] när vi pratade inför olika förberedelser att “sen kan man ju också ha som förberedelse att be” och då fick jag till svar just att “det får man väl ändå ta för givet att ni gör”, liksom. Men jag saknade just de samtalen kring bön och personlig bön inför prästuppgiften.

En annan informant säger:

I.8: Det är någonting att lära sig att be också. Och att kunna leda församlingen i bön som då de här breven uttrycker som är en uppgift, det förutsätter ju också att man själv ber.

Att den personliga bönen hos präster förutsätts lyfter flera informanter fram och i viss mån tycks det som att informanterna själva också förutsätter den till viss del, samtidigt som det inte är helt oproblematiskt. För hos samma informanter, samt några andra, beskriver de hur denna förutsättning också skapar en viss ensamhet där mycket läggs på den enskilda individen. En informant säger följande:

I.8: Att som prästkandidat så ska man genomgå akademisk utbildning, man ska genomgå pastoralteologisk utbildning och sen så ska man också genomgå en andlig formering eller fördjupning och detta uttrycker man att det ska vara så. Men när det kommer till den här sista delen då lämnar man ofta ganska mycket av den biten till den enskilde prästkandidaten att det är den enskildes uppgift att hitta en gemenskap och ett sammanhang där man kan fördjupa sig i den.

Samma informant beskriver lite senare upplevelsen av att personlig bön blir en nisch för några:

I.8: Jag upplever det som att det räknas som en inriktning som de särskilt intresserade kan ha.

En annan säger:

I.7: Det är någonting du bara får lösa själv på din fritid, det är lite, lite den känslan man får.

[...] Jag skulle också önska att kyrkan kunde bli lite tydligare med vikten av de här sakerna.

En tredje sätter också ord på denna erfarenhet men lyfter samtidigt upp en aspekt av nåd i situationen:

I.2: Nu är jag ganska ärlig [...] Jag borde väl ha det strukturerat för att jag är präst men jag vill tro att jag inte är den enda som inte har det helt (skratt). Men vi, vi är tydligen inte bättre på det och kanske är det för att vi inte riktigt lär oss det. Eller så borde vi själva göra det. Det är en fråga som ställs när man blir präst men efter det är det ingen som kopplar vidare när man skriver "oh det är lite kaotiskt", för det är ingen som bedömer det och det är samtidigt väldigt nådigt.

Vad vi har sett ovan är alltså att flera av informanterna ger uttryck för att bönelivet på utbildningsinstitutet främst fokuserade på ledandet av bön snarare än övning och fördjupning i sitt personliga böneliv. En orsak till detta skulle kunna vara att det är något som tas för givet, vilket informanterna själva också på något vis gör. Samtidigt som de lyfter fram att det då läggs väldigt mycket ansvar på den enskilda individen och att det kan skapa en känsla av ensamhet hos prästen i denna fråga. Låt oss här knyta an till rubriken på denna del. Utifrån resultatet som redovisats tycks det inte vara helt självklart huruvida utbildningsinstitutet och stiftet hjälper de blivande prästerna i deras personliga böneliv eller om informanternas svar faktiskt är ett rop på hjälp. Båda dessa aspekter finns med hos informanterna som är intervjuade i detta arbete.

Något som flera av informanterna har lyft fram är hur biskop Johan Tyrberg i vinningstal eller i olika samtal med de blivande prästerna har betonat just vikten av den personliga bönen i deras kommande prästtjänst. Dessutom berättar många att de i samband med vinning har fått en bönbok av biskopen som bland annat innehåller specifika böner för prästen att be morgon och kväll, vilket har varit betydelsefullt för några.

Utifrån resultatet som har redovisats i denna del kan man se att Lathrops resonemang om vikten av kontinuerligt studium och prästens livslånga katekumenat är något som vissa informanter saknar i sin prästutbildning. Samtidigt uppskattas av andra informanter att

Svenska kyrkan ligger lite närmare Kaufmans betoning på subjektivering, alltså prästens individuella frihet. Ännu en gång visar resultatet på en mångfald och bredd hos informanterna.

4.9 “Fri, förvirrad eller övergiven?” – en fråga till prästen

Varje intervju avslutades med en fråga som uppkom dels utifrån läsningen av biskopsbrevet och de svenskkyrkliga prästvigningslöftena, dels utifrån vetskapen om att det finns andra kyrkor och traditioner i världen där präster ålägger sig att be dagligen. I de svenskkyrkliga vigningslöftena finns det inget löfte om den personliga bönen. Här väcktes en nyfikenhet över informanternas inställning till detta. För att fånga upp en potentiell bredd hos informanterna ringades frågan in med hjälp av tre olika känslor: *fri*, *förvirrad* och *övergiven* och frågan blev följande: “I de svenskkyrkliga vigningslöftena för präster finns det inget löfte om den personliga bönen. Gör det att du känner dig fri, förvirrad eller övergiven?” Ännu en gång visade det sig att informanterna hade olika uppfattningar.

De allra flesta hade inte reflekterat över det tidigare och därför bör vi också förstå svaren i ljuset av att det blev ett spontant svar varav en av informanterna inte kunde svara på frågan. Två av informanterna svarade fri, men utifrån två olika aspekter. Den ena utifrån att hen menar att det är en förutsättning i prästrollen:

I.8: Jag skulle nog känna mig, att jag känner mig egentligen fri i den bemärkelsen. Jag tycker inte att man skulle behöva lägga till någonting om bönen i vigningslöftena. Med den fotnoten att jag menar att det förutsätts, om man tar vigningslöftena på allvar så förutsätter de mitt enskilda böneliv.

Medan den andra lyfter upp den personliga friheten men också vikten av Svenska kyrkans mångfald i olika uttryck:

I.5: Fri, absolut.

L: På vilket sätt gör det att du känner dig fri?

I.5: En av anledningarna till att jag gillar Svenska kyrkan så mycket är att den är bred och att man får lov att hitta det sättet som fungerar för mig. Jag till exempel jobbar i en församling där en kyrka är väldigt karismatisk och mycket lovsång och en annan kyrka i samma församling har mycket liturgi, jag skulle inte säga att det är högkyrkligt, men mycket liturgi och sång, liturgisk sång. Det tycker jag är så fint att det får rymmas att, och det liksom ingår då i ämbetet och med bönelivet som präst att jag känner mig fri att jag har en period i mitt liv där jag bara känner att jag har inte lust till att be. Jag har inget behov av det just nu, mitt behov och min lust den ligger någon annanstans och då är det okej att jag skiftar det fokuset.

Så att det finns inget krav, ingen förväntan på mig som jag liksom måste uppfylla när det kommer till mitt personlig böneliv. Och det uppskattar jag och det värdesätter jag jättemycket.

Här kan vi se hur två informanter båda svarade att de känner sig fria men bygger deras svar på olika resonemang.

Övriga sju informanter är mer flytande i sina svar och lyfter upp två eller alla tre känslorna som alternativ i deras resonemang. En informant säger att hen upplever det olika från dag till dag. En annan säger följande:

I.2: Ja, det kan vara alla tre. Det tror jag. Man får hitta sin egen väg, det är Svenska kyrkan (skratt).

Något som flera av informanterna lyfter fram i relation till frågan är huruvida ett löfte om den personliga bönen skulle behöva säga någonting om dess form, vilket många ställde sig tveksamma till, även om de tyckte att det vore gott att betona vikten av den personliga bönen.

Nedan följer två olika informanters resonemang kring detta:

I.9: Jag funderar på om det har att göra lite med kanske min bakgrund att det är liksom, om jag nu får säga sekulär bakgrund, att det känns lite som någonting vi kanske inte pratar så högt om i kyrkan heller. Och då kanske det hade varit liksom värdefullt att få in mer liksom i, för en sån som jag då med min bakgrund och i så fall så lutar jag lite mer åt övergiven för att ja men, okej nu ska jag lösa det här själv liksom. Men jag känner kanske inte att det är liksom en jättestor fråga heller, att det finns viktigare frågor i prästämbetet. Så, ganska likgiltig ändå. Jag tror att det har varit, om det hade stått där så känns det som att, för bön är ganska fri till sin form, den ska vara det tycker jag, och då, man blir begränsad på något sätt om det står att du ska göra så här. Sen kanske det hade kunnat stått att du ska vårda ditt böneliv, det är ju ganska flummigt också i och för sig, så det kanske hade löst sig.

I.7: Det skulle signalera vikten av det om man i någon mening hade med det i prästlöftena. Att man faktiskt också tar hand om sitt eget andliga väl på ett eller annat sätt, man måste ju inte precisera det, jag skulle nog inte vara så pepp på att ha tidebönen som en del av prästlöftena, eller liksom. Men min personliga bön skulle jag absolut tycka var bra egentligen om det var med, att det också skulle signalera från kyrkans håll hur viktigt det faktiskt är att vi är bedjande, bedjande kyrka men också bedjande prästerskap.

En annan informant funderade över om tydligare ramar ibland är något som vissa önskar samtidigt som det finns fallgropar i det när det kommer till prestation:

I.2: Vill man ha mer disciplin så att kyrkan säger “det här vore jättebra om du gjorde för vi tror det är bra för dig själv”? Jag tror ibland att vi önskar lite mer av att biskopen sa “ja men gör så här för att det här kommer att funka”. Men om det sägs för mycket så kommer människor som ändå redan känner en del krav på sig att känna “oj, idag har jag haft två begravningar och ett samtal och jag har kommit hem och jag har inte bett den bönen som min biskop tycker jag ska be, det har jag inte gjort bra.” Och det beror kanske på ens personlighet hur man har det med detta. Så jag vet inte men visst är vi lite fega i Svenska kyrkan.

Informanternas svar på denna fråga rymmer en mångfald och få av dem har ett klart svar. Fri, förvirrad eller övergiven bör nog inte stå i kontrast till varandra utan snarare i relation, där de på olika vis belyser olika aspekter av det personliga bönelivet. Vad som var tydligt hos alla informanterna var att det var en fråga som väckte engagemang, oavsett huruvida man hade ett tydligt svar eller ej.

4.10 Sammanfattning av uppsatsens resultat

Här följer en sammanfattning av uppsatsens resultat som har utgått ifrån frågorna:

Hur beskriver nyligen prästvigda präster i Svenska kyrkan i Lunds stift sitt personliga böneliv?

Vilket stöd beskriver dessa präster att de har fått för sitt personliga böneliv under sin prästutbildning?

- En majoritet av informanterna tar avstamp i att bönen är någon form av samtal med Gud samt har en bred och mångtydig definition av bön.
- Bönens frekvens, format, rum och kropp varierar bland informanterna men
 - det skiljer sig åt huruvida fokus är på det individualistiska eller gemenskapens roll i den personliga bönen och
 - fastän att man ber ofta är några inte helt nöjda vilket skulle kunna ha att göra med upplevd brist på tid eller en avsaknad av rutin.
- Informanterna beskriver den personliga bönen som viktig i deras liv men
 - för några är den viktigare just för att de är präster medan
 - för andra påverkar inte prästämbetet bönen betydelse.
- Huruvida Svenska kyrkan och stiftet hjälper prästerna eller om det finns ett rop efter mer hjälp skiljer sig åt bland informanterna, båda perspektiven lyfts fram.

- Den personliga bönen i relation till informanternas ämbetsroll kan upplevas både som fri, förvirrad och övergiven.
- Ingen av informanterna önskar sig en entydig eller konkret form från Svenska kyrkan för hur prästens personliga böneliv bör se ut men
 - några önskar en större betoning på betydelsen av det personliga bönelivet och en allmän uppmuntran att vårda sitt andliga liv.

Kapitel V: Diskussion och slutsats

5.1 Bred definition – en möjlig fallgrop?

När resultatet av studien växte fram fanns det två aspekter som jag fann särskilt intressanta, dels att de flesta delade en bred definition av bön, dels det faktum att fastän informanterna beskriver att de ber på en daglig basis ändå inte känner sig nöjda med frekvensen. I resultatet lyfts brist på tid fram som en möjlig orsak till det senare. Själv började jag fundera på om den breda definitionen av bön skulle kunna ha något att göra med otillfredsställelsen. Om definitionen är både bred och flytande, för att kunna rymma så mycket som möjligt, skulle fallgropen kunna bli att bönen blir svår att rama in och man frågar sig själv huruvida man har bett eller inte fastän att man har det. Risken blir att man upplever en avsaknad av bön, för att den skulle kunna vara så mycket mer än vad jag faktiskt gör. En möjlig väg här är inte nödvändigtvis att definiera vad bön är för andra och hur den ska se ut, men att skapa en tydligare definition och ramar för sitt egna böneliv. Detta med förhoppning om att en snävare definition och inramning hjälper till att släppa prestationskrav baserat på idén om vad bön skulle kunna vara för någon annan och istället ge vila i att veta vad och hur den är för mig.

5.2 Resultatet i relation till en luthersk kontext

Människa och kristen idag – skapelseteologiska perspektiv på samtiden är en antologi redigerad av Johanna Gustafsson Lundberg och Frida Mannerfelt, boken är dessutom en del av Svenska kyrkans forskningsserie.⁵¹ I kapitlet ”Att växa och mogna som kristen människa. Om eskatologi som resurs i återställelsen av människan” skriver Lunds stifts stiftsprost och teologie doktor i etik Mats Aldén tillsammans med Johanna Gustafsson Lundberg, docent i teologisk etik vid Lunds universitet, bland annat om möjligheten att växa och mogna som en

⁵¹ Svenska kyrkan. *Svenska kyrkans forskningsserie*.

kristen människa i en luthersk tradition. Syftet med kapitlet är att ”teckna konturerna av hur en spiritualitet med utgångspunkt i luthersk skapelseteologi skulle kunna se ut.”⁵² Här kommer bönen in som en praktik de behandlar. Aldén och Gustafsson Lundberg gör inte anspråk på att kristen växt och mognad innebär att följa exakta handlingsmönster eller ideal, vilket vi kunde se att samtliga informanter också värjde sig mot när frågan om *fri, förvirrad* eller *övergiven* behandlades i resultatet. Däremot lyfter de fram en möjlig väg, eller kanske snarare vägar, för andliga rutiner och strukturer för bön och meditation. Denna spiritualitet har en vardaglig karaktär med en individuell inriktning och utgår ifrån en luthersk skapelseteologi.⁵³

En källa som de använder i sina resonemang är *En liten bönbok* vilken finns med i den svenska psalmboken och i en läsning av den finns det tre ord som Aldén och Gustafsson Lundberg återkommer till. Dessa är *tid*, *disciplin* och *övning* som viktiga element i hur en kristen människa genom bön kan växa och mogna.⁵⁴ På något vis vill jag hävda att disciplin är en förutsättning för övning, att aktivt välja att träna sig i något, och på så vis kanske det räcker att utgå ifrån *tid* och *övning* som två helt avgörande ord inte bara för en prästs andliga växt och mognad utan för alla kristna.

Aldén och Gustafsson Lundberg menar alltså att det inom en luthersk tradition går att hitta vägar att ansluta sig till när det kommer till sitt personliga böneliv vilket skulle kunna vara en möjlig hjälp för de informanter som ibland upplever en förvirring eller övergivenhet från Svenska kyrkan i hur de ska förhålla sig till sitt personliga böneliv. Frågan återstår dock huruvida det ska vara upp till prästen själv att sätta sig in i detta eller om det är stiftet och biskoparnas uppgift att lyfta det och bidra med verktyg? Oavsett vilket av alternativen man landar i hävdar jag att det är Svenska kyrkans uppgift att utvärdera frågan.

5.3 Resultatet i relation till en biskops artikel

Samma vecka som höstterminen 2021 startade publicerade biskopen i Växjö stift Fredrik Modéus en artikel i *Kyrkans tidning* med namnet *Närvaro, mod och bön formar prästens identitet*. Artikeln grundar sig i att Modéus under våren 2021 anordnade digitala samtal med

⁵² Aldén & Gustafsson Lundberg 2021, 237.

⁵³ Aldén & Gustafsson Lundberg 2021, 238.

⁵⁴ Aldén & Gustafsson Lundberg 2021, 241-247.

präster i Växjö stift, totalt samtalade han med drygt 200 präster.⁵⁵ I artikeln lyfter han fram sina egna tankar kring tre ämnen som återkom under samtalen, varav ett är bön. Modéus beskriver hur bönelivet i församlingarna har vitaliserats under pandemin och att präster på ett personligt plan har funnit behov av den regelbundna bönen. Vidare skriver han:

”Att också präster ”misslyckas” med sitt böneliv beror ofta på avsaknad av yttre stödstrukturer. Präster blir så lätt utlämnade åt sig själva. Och hur är det då inte för församlingsborna?”⁵⁶

Här ser vi hur Modéus har upptäckt flera saker som också återkommer bland informanterna i detta arbete: 1) en känsla av otillfredsställelse i sitt personliga böneliv, 2) en avsaknad av rutin och 3) att alltför mycket läggs på den enskilda individen. Det tycks alltså som att det resultat som går att finna i detta arbete inte är isolerat till dessa tio präster i Lunds stift utan utifrån Modéus artikel kan vi se liknande tendenser på andra håll.

Utöver att återge hur samtalen om bön har sett ut ger Modéus själv respons på möjliga vägar framåt:

Vi behöver starta processer som låter den andliga formationen väga lika tungt som den akademiska utbildningen, och samtal behöver föras i hela kyrkan om vilka ”lärandemål” vi behöver ha för en prästkandidats andliga utveckling. Här är vi för passiva. Att tillhöra en gudstjänstfirande församling kan inte vara på valbar plats för en blivande präst. Bön, andlig läsning och självvård får inte förvisas till det privata, utan måste vara en än tydligare del av vår kyrkas arbete med prästidentiteter i vardande.⁵⁷

Här kan vi se hur hans förslag om hur denna fråga ska behandlas står i samklang med Lathrop. Prästens böneliv är inte en privat fråga att handskas med på kammaren utan något som kyrkan måste ge utrymme för.

Att artikeln publicerades vid samma tid som detta arbete påbörjades kan vara en slump, men att resultatet av två helt olika processer pekar på samma sak vågar jag påstå inte är det. Modéus artikel och detta arbete har vuxit fram på olika håll men de visar på att det finns en längtan efter att fördjupa sig i dessa frågor, både från akademiker, präster och biskopar.

⁵⁵ Modéus 2021.

⁵⁶ Modéus 2021.

⁵⁷ Modéus 2021.

5.4 Uppsatsens slutsats

Syftet med denna uppsats har varit tredelad. Att ta reda på hur nyvigda präster i Lunds stift beskriver sitt personliga böneliv, vilket stöd de menar att de har fått under sin utbildning samt att väcka engagemang i frågan och således bidra med kunskap in i diskussionen. Utifrån dessa syften har två frågeställningar formulerats, undersökts och besvarats.

Hur beskriver nyligen prästvigda präster i Svenska kyrkan i Lunds stift sitt personliga böneliv? Slutsatsen jag drar är att det bland de intervjuade prästerna finns en variation när det kommer till hur bönelivet ser ut och beskrivs. Olika frekvenser, format, rum och syn på kroppens roll har lyfts fram bland informanterna och det går inte att säga att det finns en entydighet utan snarare en mångfald i uttrycken. Detta resultat har belysts utifrån teoretikerna Kaufman och Lathrop där vi kan se att deras olika betoningar på prästens spiritualitet, utifrån tjänsten eller utifrån ett mer subjektivt perspektiv, förekommer bland informanterna. Det har också framkommit att det personliga bönelivet värdesätts hos samtliga informanter, om än i olika grad och utifrån olika grunder.

Vilket stöd beskriver dessa präster att de har fått för sitt personliga böneliv under sin prästutbildning? Slutsatsen jag drar är att det bland informanterna finns delade meningar om huruvida de under sin utbildning har fått de stöd och verktyg som de önskar. Vidare har det visat sig att det hos en majoritet bland informanterna finns en längtan efter ett fördjupat böneliv.

Personligen menar jag att denna längtan till fördjupning bör tas på allvar men att den inte får reduceras till något som läggs på den individuella prästen utan att Svenska kyrkan behöver se över hur man kan bistå i denna fråga, både innan och efter prästvigning. I detta är det viktigt att det inte bara blir samtal *om* bön utan att Svenska kyrkan ser till så att det finns tid och plats för *att be*, både enskilt och i gemenskap. Slutligen instämmer jag i två nyckelord som jag tror är avgörande i denna process, *övning* och *tid*, vilket krävs för vilket hantverk som helst.

När det kommer till det tredje syftet att väcka engagemang i frågan och således bidra med kunskap in i diskussionen är min förhoppning att läsningen av denna uppsats har varit en

start, själva väckarklockan, och att det nu är upp till dig som läsare att fortsätta samtalet med mig och andra.

5.5 Förslag på vidare forskning

Ett möjligt samtal med andra kan ta sig uttryck i vidare forskning kring ämnet. Här ser jag några olika vägar som hade berikat samtalet. För det första att göra en liknande undersökning men att inte avgränsa sig till nyligen prästvigda utan fånga in röster från de som har varit präster under en längre tid. För det andra att undersöka upplevd skillnad mellan fasta rytmer och en formerad bön kontra spontana bönetider med en fri form. För det tredje att undersöka huruvida det finns en enhetlig syn antingen inom Svenska kyrkan eller hos biskopar hur en prästs personliga böneliv bör se ut. Slutligen föreslår jag också vidare forskning på ämnet med ett ekumeniskt perspektiv, där till exempel en jämförelse med en annan kyrkotradition som var den initiala planen för arbetet, vore intressant och berikande.

5.6 Avslutning

Min förhoppning med denna uppsats har varit att skapa nyfikenhet kring frågan om prästers personliga böneliv, att visa på att det inte är en självklarhet utan rymmer flera olika lager samt att engagera till fortsatta samtal. Vidare har min ambition varit att den inte enbart ska berika och vara tillgänglig för präster eller akademiker utan alla som av någon anledning har valt att läsa.

Tills sist, fast det borde ha varit först, ett stort tack till de präster som ställt upp på intervjuerna, utan er hade det inte blivit något alls. Tack också till min handledare Clara Nystrand för att du fått mig att se tjusningen i det som alla lärare tjatat om sedan första dagen på universitetet, det så kallade akademiska hantverket. Om det inte vore en akademisk uppsats hade jag slutligen och mest tackat Kyrkan.

Bibliografi

Primärkällor

Hos författaren: intervju I.1-I.10.

Sekundärkällor

Aldén, Mats och Gustafsson Lundberg, Johanna. 2021. ”Att växa och mogna som kristen människa. Om eskatologi som resurs i återställelsen av människan” i *Människa och kristen idag – skapelsesteologiska perspektiv på samtiden*, red. Gustafsson Lundberg, Johanna och Mannerfelt, Frida, 235-254. Stockholm: Verbum.

Alvesson, Mats och Sköldberg, Kaj. 2008. *Tolkning och reflektion*. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. Lund: Studentlitteratur AB.

Birgersson, Ingemar. 1999. *Älskar du mig mer? Om prästens identitet och spiritualitet*. Stockholm: Verbum.

Biskopsmötet 2014. *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan*. Uppsala: Ineko.

Coakley, Sarah och Marin, Jessica. 2016. *For God's Sake: Re-Imagining Priesthood and Prayer in a Changing Church Loose*. London: Canterbury Press Norwich.

Edgardh, Ninna. 2019. ”Liturgins grammatik i nordisk kontext” i *Gudstjänstens mening*, red. Borgehammar, Stephan, Edgardh, Ninna, Fahlgren, Sune & Fallberg Sundmark, Stina, 65-80. Svenskt Gudstjänstliv årgång 94 / 2019. Skellefteå: Artos och Norma.

Gunnarsson, Anton och Dorothea Lockman. 2018. ”Jag har ju liksom lovat att vara det jämt” *En analys av prästkallets sociala och emotionella konsekvenser för nyvigda präster*. Lund universitet. Hämtad: 2021-11-01. Länk:

<https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=8969260&fileId=8969261>

Karlsson, Morgan. 2008. *BÖNEN Religionens väsen och själ*. Växjö universitet. Hämtad: 2021-11-01. Länk: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:206492/FULLTEXT01.pdf>

Kaufman, Tone Stangeland. 2017. *A New Old Spirituality? A Qualitative Study of the Clergy Spirituality in the Nordic Context*. Oregon: Pickwick Publications.

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lathrop, Gordon. 2006. *The Pastor: A Spirituality*. Philadelphia: Fortress.

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn. *Tone Stangeland Kaufman*.

Hämtad från mf.no. Hämtad: 2021-11-01. Länk: <https://www.mf.no/en/staff/tone-stangeland-kaufman>

Modéus, Fredrik. 2021. "Närvaro, mod och bön formar prästens identitet." i *Kyrkans tidning*. 2 september. Hämtad från kyrkanstidning.se. Publicerad: 2021-09-02. Hämtad: 2021-12-30. Länk: <https://www.kyrkanstidning.se/kultur/narvaro-mod-och-bon-formar-prastens-identitet>

Sköld, Linnea och Söreklint, Hanna. 2017. *Att vara präst eller pastor; mer än bara ett jobb? En kvalitativ studie om prästers och pastorers psykosociala arbetsmiljö*. Handelshögskolan vid Karlstad universitet. Hämtad: 2021-11-01. Länk: <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1104089/FULLTEXT01.pdf>

Svenska kyrkan. *Church of Sweden Research Series*. Hämtad från svenskakyrkan.se.

Uppdaterad: 2020-10-26. Hämtad: 2021-11-01. Länk:

<https://www.svenskakyrkan.se/forskning/publikationer/church-of-sweden-research-series>

Svenska kyrkan. *Svenska kyrkans forskningsserie*. Hämtad från svenskakyrkan.se.

Uppdaterad: 2021-11-24. Hämtad: 2021-12-30. Länk:

<https://www.svenskakyrkan.se/forskning/publikationer/svenska-kyrkans-forskningsserie>

Vetenskapsrådet. 2002. *Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (Antagna av Humanistisksamhällsvetenskapliga forskningsrådet i mars 1990).

Hämtad: 2021-12-21. Länk: <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2002-01-08-forskningsetiska-principer-inom-humanistisk-samhallsvetenskaplig-forskning.html>

Bilagor

1. Mailutskick

Hej!

Mitt namn är Linnea Kristiansson. Jag studerar teologi på CTR i Lund och ska denna termin skriva kandidatuppsats inom praktiskt teologi. Jag ska göra en kvalitativ studie för att närmare undersöka präster i Svenska kyrkans *personliga böneliv*.

I mitt arbete kommer biskopsbrevet *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan* som utkom år 2014 spela en viktig roll för att förstå bakgrunden till mina frågeställningar, därav har jag valt att avgränsa mig till att intervjua präster som vigts sedan år 2014. Jag har också avgränsat mig till Lunds stift och det är alltså därför som just du får detta mail. Totalt är ni 83 personer som har prästvigts sedan år 2014 för Lunds stift och jag skulle önska att intervjua 8-10 st.

Intervjun kan antingen göras fysiskt i Malmö eller Lund eller via zoom. Ambitionen är att det kommer att ta max 30 minuter. Jag kommer att utgå från en intervjuguide med likadana frågor till alla medverkande, men eftersom att det är en kvalitativ undersökning kan det bli olika följdfrågor beroende på intervjupersonens svar.

Eftersom att det handlar om ens personliga upplevelse och erfarenhet av bön är frågorna således också personligt inriktade, med det sagt krävs det inte någon förberedelse för att delta.

Intervjun kommer att spelas in och jag kommer att ha kvar ljudfilerna en månad efter att uppsatsen har lagts fram i Januari, efter det kommer jag att ta bort dem. Alla som deltar kommer att vara anonyma och inför intervjun kommer jag att skicka en samtyckesblankett där all sådan information kommer att finnas.

Det om det praktiska, nu till det roliga! Varför ska man delta? Personligen tycker jag att prästers spiritualitet och identitet är väldigt intressant men dessvärre finns det inte så mycket skrivet om detta i Sverige. Jag tror inte att min kandidatuppsats kommer att komma med några revolutionerande resultat men min förhoppning är att ställa dessa frågorna i ljuset för att således skapa en dialog som jag tror är betydelsefull för Svenska kyrkan. Tror du också det, då tycker jag att du ska vara med! Är det så att du inte alls tycker att detta är lika spännande? Det ser jag som en minst lika god anledning att delta i studien då det också är ett perspektiv att lyfta.

Om du vill delta så ge mig besked så snart som möjligt men senast den 26/9 genom att besvara detta mail. I mailet så skriver du ditt namn, prästvigningsår, församling som du arbetar i och om det är någon speciell dag eller tid i veckan som passar bäst för intervju. Min förhoppning är att de flesta intervjuerna ska äga rum innan mitten av oktober. Skulle det vara så att det är ett väldigt stort intresse kommer jag behöva göra ett urval bland de intresserade.

Om du har frågor, funderingar eller idéer så tveka inte att höra av dig!

Fred/ Linnea

2. Samtyckesblankett

Undertecknad har fått information om projektet vars arbetsnamn är "Prästers böneliv". Projektet utförs av Linnea Kristiansson under handledning av doktorand Clara Nystrand och kommer att redovisas som en kandidatuppsats.

Inom ramen för projektet tillåter undertecknad följande (markera med kryss nedan):

- att Kristiansson får dokumentera och spara den intervju jag deltar i
- att Kristiansson får använda mina svar i sin vetenskapliga uppsats

Undertecknad har fått information om att individens rätt till integritet kommer att vägleda Kristiansson i valet av citat.

Undertecknad har vidare fått information om att ingen obehörig kommer att ta del av intervjuer, ljudfiler, anteckningar eller personuppgifter som jag lämnar.

Undertecknad har fått information om att jag kan välja att avbryta mitt deltagande i studien och hur jag då går tillväga.

Ort och datum

Namn och underskrift

3. Intervjuguide

Information om intervjupersonen

- Namn:
- Ålder:
- Prästvigdes år:
- Dagens arbetsplats:
- Familj/boendesituation:

“Standard-dag”

- Beskriv kort en “standard-dag” i ditt liv.

Allmänt om bön

- Vad är bön för dig?
- Någon speciell definition?
- Är bönen viktigt för kristna? Hur då/ på vilket sätt?

Introduktion till din bön (bakgrund)

- Av vem och var introducerades bönen i ditt liv?
- Hur tog den sig i uttryck?

Bönen i ditt liv idag

- Beskriv ditt böneliv idag.

Frekvens: Hur ofta? Någon specifik rytm eller återkommande tid?

Format: Hur ser bönen ut?

- a. Fri bön?
- b. Färdigskrivna böner?
- c. Ensam eller i grupp? Om i grupp, leder du bönen?
- d. Regelbunden rytm eller spontan?

Rum: på vilken plats ber du?

Kropp: använder du kroppen? Korstecken när du går in i kyrkan?

- Är bönen viktigt för dig? Hur då/ på vilket sätt?

- Har du någon andlig vägledare eller bönegrupp där samtal *om* den personliga bönen kan ske och erfarenheter/upplevelser ventileras, t ex om man tycker att det är svårt att be ibland?

Bönens roll hos dig som präst

- När du beskrev din standard-dag nämnde du xxxx bön, finns det andra tillfällen som ni ber på din arbetsplats? T ex bön inför möten, konfirmandgrupper, morgonbön, samtal?
- Är bönen viktigt för dig som präst? Hur då/på vilket sätt?
- I biskopsbrevet om kallelsen nämns den personliga bönen främst som en viktigt del i predikoförberedelse, är det viktigt för dig?
- I biskopsbrevet och i vigningslöftena finns det en betoning på prästen som den som leder församlingen i bön och gudstjänst. Upplever du en stor skillnad i bönen om du är den som leder/ansvar eller endast deltar?
- Under din prästutbildningen, samtalades det om bönen utanför liturgin?
- Under din prästutbildning, tips för hur man kan upprätthålla bönelivet som präst? Introducerades olika sätt att be på, t ex tidegärd, ignatiansk bön?
- Under din prästutbildning på SKUI, bad ni tillsammans?
- I de svenskkyrkliga vigningslöftena för präster finns det inget löfte om den personliga bönen. Gör det att du känner dig *fri, förvirrad* eller *övergiven*?
- Har ditt böneliv förändrats sedan du prästvigdes? I så fall, hur?

Ytterligare perspektiv

- Avslutningsvis, har du något ytterligare att lyfta fram?

4. Analysschema

1. Hur *definierar* informanten bön? Är definitionen entydig eller mångtydig?
2. Hur beskriver informanten *bönens betydelse* för *kristna*?
3. Hur beskriver informanten *bönens betydelse* för sig *själv*?
4. Hur beskriver informanten *bönens betydelse* för sig *själv som präst*?
5. Bönelivet utifrån *frekvens*:
 - hur ofta ber informanten?
 - är det regelbundet eller spontant?
 - är informanten nöjd med frekvensen?
6. Bönelivet utifrån *format*:
 - fri bön eller färdigskrivna böner?
 - ensam eller i gemenskap?
 - lyfter informanten fram gudstjänster som hen inte leder?
 - använder informante hjälpmedel såsom rosenkrans, frälsarkrans, etc?
7. Bönelivet utifrån *rum*, finns det någon plats som är förknippade med bön?
8. Bönelivet utifrån *kropp*, spelar kroppen någon roll i informantens böneliv, t ex sittställning, korstecken, promenad?
9. Beskriver informanten sitt böneliv som något något mer *privat* eller *kollektivt*?
10. Hur beskriver informanten bönelivet på sin arbetsplats? Vilken roll spelar det för informantens personliga böneliv?
11. Hur uppfattar informanten Svenska kyrkans som arbetsgivare och tidigare lärosätet samt kring personlig bönen?
12. Upplever informanten att hen känner sig *fri*, *förvirrad* eller *övergiven* i sitt personliga böneliv?
13. Finns det några nyckelord eller fraser som informanten återkommer till?